

กาพย์เห่เรือเจ้าฟ้ากุ้ง

และ

เสภาของสุนทรภู่แต่ง ๒ เรื่อง

เสภาเรื่องพระราชพงศาวดาร

และเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนกำเนิดพลายงาม

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

นายแดง ศิลปสุขุม

ณ ฌาปนกิจสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๔๘๘

คำนำ

ด้วยนายณรงค์ ศีตปัสุม ได้มาแจ้งความจำนงค์ หอสมุด
แห่งชาติ กรมศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์ หนังสือเรื่อง ภาพเขียน
พระนิพนธ์ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ คือ เสด็จพระราชพงศาวดาร ของ
สุนทรภู่ ตอนทหนึ่ง เรื่องตเมืองขอม และเรื่องเสภา ขุนช้างขุนแผน
ตอนกำเนิดพลายงาม ของสุนทรภู่ รวม ๓ เรื่อง เพื่แจกในงาน
ฌาปนกิจศพ นายแดง ศีตปัสุม ผู้บิดา กำหนดงานในวันที่ ๓๑
ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ณ ฌาปนสถานของเทศบาล วัดโสมนัสวิหาร
หนังสือเรื่อง ภาพเขียนพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์
หรือที่เรียกกันเป็นล่ำมัญว่า เจ้าฟ้าองค์เอก ล้มยับตายกรุงศรีอยุธยา
เป็นบทประพันธ์ ททรวงคุณค่าในทางวรรณคดี มีผู้นิยมกันแพร่หลาย
แม้จะเคยจัดพิมพ์ ขนหลายครั้งแต่จากตาม ก็ยังมีผู้มาขอต้นฉบับพิมพ์
อยู่เสมอ

ด้วยบทประพันธ์ของสุนทรภู่นี้ เจ้าภาพได้ขอเลือกจัดพิมพ์
เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงบิดา ผู้วายชนม์ผู้มีอุปนิสัยรักบทกลอน

กรมศิลปากรขออนุโมทนากุศลบุญราศีทักษิณานุประทาน ซึ่ง
บุตรและธิดาได้บำเพ็ญสนอง คุณบิดา ด้วยอำนาจกตัญญูกตเวทิตา
ธรรม และได้ให้พิมพ์หนังสือแจกเป็นวิทยาทาน ขอกุศลผลบุญ
ทั้งปวงจงเป็นพดลปัจจัยอำนวยอริยวิบุตยบุญผดแด่นายแดง คีตปัสสุม
ผู้วายชนม์ ตามสมควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพจงทุกประการเทอญ

พ.อ.

อธิบดีกรมศิลปากร

๓ ตุลาคม ๒๔๘๘

นายแดง ศิลปสุขุม

ชาติะ ๒๗ เมษายน ๒๔๑๖

มรณะ ๔ สิงหาคม ๒๔๕๗

สิริรวมอายุ ๔๑ ปี

ประวัติ

หนังสือเล่มนี้เจ้าภาพได้เอ่ยบทกถอนของสุนทรภู่บาง กาย
เหวอบ้าง จดพิมพ์เป็นอนุสรณ์แก่นายแดง คีตปัสสุม ผู้ถึงมรณะ
แล้ว เพราะขณะนั้นนายแดงยังมีชีวิตอยู่ แม่เป็นชาวนาอยู่ในแดนกัน
ดาร คดเคี้ยวด้วยกลิ่นไอของกระบือและโคตนคม ดังขณะเมื่อสอน
บุตรธิดา นายแดงชอบอ้างบทกถอนของกวีมาสอนให้บุตรธิดาฟังเป็น
คติบ่อยๆ เช่น “มีวิชาเหมือนหมักรพีย่อยนับแสน จะตกถิ่นถานใด
คงไม่แคลน ถึงคับแค้นก็พียงประทังตน” หรือ “นางพริ้งเรือเสือ
พริ้งป้าอนิชาคัย เราก็จิตคิดดูเจ้าเขาก็ใจ ผู้คนอื่นโยนไม่ตรึกกว่า
พาด” ดังนี้เป็นต้น

นายแดง คีตปัสสุม เกิดปีระกา ๓ ๖ ค่ำ เวลาประมาณ

๑๖.๐๐ น. ตรงกับวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๖ ณ อำเภอสุวรรณภูมิ
จังหวัดสุโขทัย บิดาชื่อน้อย มารดาชื่อไม่ ภูมิตำแหน่งเดิมของบิดา
อยู่ตำบลอุตุระภา จังหวัดชลบุรี ของมารดาอยู่ตำบลวัดต้นเขา อำเภอสวรรภูมิ
จังหวัดสุโขทัย บิดาเคยรับราชการอยู่ในกรมกระษัตริย์
ในสมัยก่อน เมื่อเขาอายุนายแดงเคยศึกษาเล่าเรียนที่วัดหงส์รัตนาราม
จังหวัดธนบุรี วัดจักรวรรดิราชาวาส และโรงเรียนพระตำหนักสวน
กุหลาบ ตามลำดับ เคยสอบได้ได้ประกาศนียบัตรประโยคหนึ่งสมัย
ก่อน และเรียนต่อประโยคสองซึ่งสูงที่สุดในสมัยนั้น แต่สอบได้ตก จึง

ออกบวชเป็นเณรและเป็นพระสงฆ์ จำพรรษาที่วัดใหม่คนิกามาต
(วัดใหม่ยายแพง) จัดหัดพระนคร สมัยเมื่อเป็นพระสงฆ์ได้ศึกษา
พระปริยัติธรรมพอสมควร เคยไปจำพรรษาที่วัดสุทัศน์เทพวราราม-
ราชวรมหาวิหาร และได้ไปจำพรรษาที่วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม (วัด
ปากแยก) อำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อจำพรรษาที่วัดแห่งนี้
ได้ประมาณ ๒ พรรษาจึงสึกจากพระ และต่อไปไม่นานได้ทำมงคลสม-
รสกับนางประจิตาของนายปลอด นางเผื่อน ชาวนาผู้มั่งคั่งในย่านคลอง
กตาง ตำบลท่าไข่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา และได้เริ่ม
ชีวิตฆานามาแต่เนิ่น ๆ รวมทุกชีวิตด้วยกันมาเป็นเวลาเกือบ ๖๐ ปี
มีบุตรธิดา ๘ คน ยังมีชีวิต ๕ คน คือ

๑. นางเปตัง ญันรังษี
๒. นายณรงค์ ศิตปลัดชุม
๓. นางผา รวยศรี
๔. พ.ท. สัทธิ ศิตปลัดชุม
๕. นางหรั่ง บังเกิดสุข

สมัยที่นายแดงยังมีชีวิตอยู่ แม่เป็นชาวนาในแดนกันดาร
ก็จริง นับว่าเป็นชาวนาที่ดั่งแก่อดยาก และเป็นพ่อเมืองทนม
ศีลธรรม เป็นผูโอบอ้อมอารี เชื้อเผื่อแผ่แก่ญาติ มิตรและบุคคล
ที่หวงคด้วยกันทั่วไป การดำรงชีพหรือการเลี้ยงดูตนนั้นเขาได้ ไม่
ว่าแบบเก่าหรือแบบใหม่ เขาใจทางนั้นอยู่ใหญ่ ไม่เดือดร้อนว่าฝ่าย
ภรรยาหรือบรรพบุรุษ ในสมัยที่พ่อของดิฉันนั้นเองก็ตงนับว่านาย

แดงได้พยายามปฏิบัติหน้าที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทศพรกล่าวอย่างหนึ่ง
 ก็คือ เป็นชาวนาที่เห็นคุณค่าของการศึกษาอย่างแท้จริงผู้หนึ่ง เมื่อ
 ประมาณ ๕๐ ปีมาแล้ว ลูกชาวนาล้วนมากไม่ใคร่มีโอกาสดำรงศึกษา
 ได้เรียนในโรงเรียนสมัยใหม่ แต่สำหรับนายแดงได้พยายามส่งบุตร
 ไปวัดเรียนกับพระ แดวยังเสียสละความดีส่วนตัวและทรัพย์สิน ให้
 บุตรได้เล่าเรียนหนังสือสมัยใหม่อย่างเต็มที่ โดยเรียนจบชั้นมัธยม
 ของโรงเรียนประจำจังหวัด แดงก็ให้ไปเรียนต่อในกรุงเทพฯ-
 พระมหานคร จนจบชั้นมัธยมบริบูรณ์ และให้เขาศึกษาชั้นอุดมศึกษา
 ทุกคน และเข้ารับราชการไปตามความสมัครใจ จนบุตรทั้งสองซึ่ง
 คนหนึ่งได้ไปดงานการทหารในทวีปยุโรป อีกคนหนึ่งไปดงานสหกรณ์
 ในสหรัฐอเมริกา และประเทศแคนาดา ส่วนชีวิตนักได้จัดการให้
 มีเมียเรือนเป็นหลักฐานไปทุกคน พฤติกรรมของนายแดงที่ยกมา
 กล่าวส่วนหนึ่งนั้นต้องนับว่าเป็นประโยชน์แก่สังคมและเป็นพ่อที่ดีของลูก
 นอกจากคติทางโลกที่นายแดงได้ให้แก่บุตรธิดา โดยอ้างบทกถาของ
 กอโมลแล้ว บางคราวก็ได้อ้างคตินิยมทางพุทธศาสนาว่าสอนแก่
 บุตรธิดาด้วย เช่น อ. อา. อะ. อะ. ว่าเป็นหัวใจเศรษฐี ให้ปฏิบัติให้
 ถึงพร้อมจะเอาตัวรอด ซึ่งเป็นคำย่อมาจาก อุดฺธานํมปฺทา ถึงพร้อม
 ด้วยความหมั่น อารกฺขมปฺทา ถึงพร้อมด้วยความรักษา กถฺยานมิตฺตา
 คบคนดีเป็นมิตร สัมชฺรุตฺตา เติงชีวิตโดยชอบ และ ปิโยเทวนนุสฺสานํ
 ผู้ใดอดทนและข่มใจเพื่อความดีได้ ย่อมเป็นพระราชาแห่งโลกาและมนุษย์
 ทั้งหลายเป็นต้น นอกจากนี้นายแดงเป็นผู้ปฏิบัติที่ดีหาได้เป็นด้วย
 ใหญ่แห่งชีวิต พุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาในพระศาสดาและ

สารบัญ

๑. อธิบายตำนานให้เรือ
พระนิพนธ์ กรมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ หน้า ๑
๒. กาพย์ให้เรือ
พระนิพนธ์เจ้าฟ้าทรมิตรเบศร์ หน้า ๘
๓. เล่าเรื่องพระราชพงศาวดาร
สุนทรภู่ แต่ง ตอนที่ ๑ เรื่องตมของขอม หน้า ๒๘
๔. เล่าเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนกำเนิดพลายงาม
สุนทรภู่ แต่ง หน้า ๔๒
-

อธิบายตำนานเห่เรือ

พระนิพนธ์

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ

ภาพยเห่เรือ

พระนิพนธ์

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์

อธิบายตำนานเห่เรือ

ของ

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ

ภาพให้เรือเห่ทาน ถ้าโดยกระบวนหนึ่งคือตอนเป็นกตอน
ถึงวาทซึ่งแต่งด้อย่างที่สุดในหนังสือไทยพวก ๑ ด้วยเหตุนี้คนทั้งหลาย
จึงชอบอ่านและพอใจจำไว้ซึ่งบริบูรณ์ตั้งแต่ไรๆ มาจนทราบเท่าทุกวันนี้
ผู้ที่ได้สมุดเล่มนี้ไปเห็นจะไม่ใคร่มีใครหรือถามถึงกนกนัยด้วยเหตุนี้
จะไม่เคยอ่านและไม่ชอบบทเห่เรือ เพราะฉะนั้นไม่จำเป็นที่จะต้อง
อธิบายบอกว่าบทเห่เรือเป็นของดีอย่างไร แต่ให้เรือ ถ้าโดยประ-
เพณีและเรื่องราวของบทเห่ให้ทาน คำนานในทางโบราณคดีมีอยู่บ้าง
บางทีจะมีผู้ซึ่งยังไม่เคยทราบ ข้าพเจ้าจึงจะต้องอธิบายตำนานเห่เรือ
ในตำนาน ตามที่ข้าพเจ้าเคยได้ยินผู้ใหญ่บอกเล่าประกอบกับความรู้อยู่
และความสันนิษฐานของตนเองด้วย ถ้าความที่ข้าพเจ้าแต่งดังที่แปล
กล่าวดังต่อไปนี้ ขอบทนั้นผู้อ่านจงอภัยโทษด้วย

จะกล่าวด้วยการให้เรือก่อน ลักษณะการที่พดพายซึ่งบริบูรณ์
อย่างหนึ่งอย่างใดในเวทพายเรือนั้น เห็นจะเป็นประเพณีด้วยกนก
ทุกชาติทุกภาษาบรรดาที่ให้เรือพาย และคงมีมาแต่ดึกดำบรรพ์
ทีเดียว ด้วยมีประโยชน์เป็นสัญญาณให้พายพร้อมกัน และให้เกิด
ความรื่นเริงพอแก่เห็นอยู่ได้บ้าง เห่เรือของชนชาติอื่น ๆ มีจนและ
ญวนเป็นต้นนั้น ที่เขาร้องเดินตึกกันก็ได้ยินอยู่ แต่ข้าพเจ้าไม่ได้เอา
ใจได้สืบสวน ด้วยไม่พบบทเรื่องที่จะกล่าว จะกล่าวเฉพาะแต่เห่เรือ
ของไทยเรา เข้าใจว่าเห่เรือทุก ๆ อย่างย่อมจะมีมูลเหตุ แต่หาก

ได้ในเวลาบางวันไม่ได้บาง ยกตัวอย่างเช่นชานยาว “เหยอเยอ”
 ที่เราเคยได้ยินอยู่ทวักนเป็นเห้อย่างคำ มุตเหตุจะมาแต่ไหน และจะ
 เป็นภาษาไร ข้าพเจ้าไม่เคยทราบ จนไปได้เฝ้าเงื่อนเมื่อปี
 พ.ศ. ๒๔๓๔ เมื่อไปราชการประเทศยุโรป ขากลับโปรดให้มาทาง
 ประเทศอินเดียได้ไปแวะที่เมืองพาราณสี เขาจัดที่ให้อยู่แห่ง ๓ ต่าง
 ฟากแม่น้ำคงคาภิรามนคร ซึ่งเป็นที่อยู่ของมหाराชาพาราณสี วัน
 ที่ข้าพเจ้าจะไปรามนครนั้น มหาราชাজัดเรือชานามารับข้ามฟาก
 เป็นเรือ ๒ ลำผูกติดกัน ทำเป็นมณฑปไว้ข้างท้ายตงเกาะอริบแขกไว้
 ในมณฑปนั้น พอลอกเรือพายข้ามแม่น้ำคงคา ผู้พายคนหนึ่งขับร้อง
 เป็นภาษาสันสกฤตขึ้นโดยคำว่า “โอม” แต่คำต่อไปว่าอะไรข้าพเจ้า
 ไม่เข้าใจ ประมาณอักษรดึกบาทนต์ที่ ๓ พอจบผู้พายก็รีบด้วยเสียง
 ดังคล้ายๆ “เยอ” ดังต่ำ แล้วคนบทกชนใหม่ ผู้พายก็รีบเยอออก
 ให้ไปอย่างนั้นจนข้ามถึงทวารามนคร ข้าพเจ้าถามเขาว่าผู้พายขับร้อง
 อะไรกัน เขาอธิบายว่าเป็นคำขับบูชาพระรามพระลักษณ ได้ความ
 เช่นนี้จึงเห็นว่า เรื่องชานยาวเหยอเยอของไทยเรานั้น เห็นพวก
 พราหมณ์จะพาแบบแผนเข้ามาแต่สมัยประเทศเป็นแน่ แต่เดิมคง
 จะขับเป็นภาษาสันสกฤต ครั้นนานเข้าหลุดลุ่ยไปทีละน้อยด้วยเราไม่
 รู้ภาษา จึงเหลืออยู่แต่เหยอเยอ จึงไม่รู้ว่ภาษาอะไร ยังให้ทมิ
 ในคำนี้อีกอย่าง ๓ ซึ่งเรียกว่า “สระเห” ถ้อยคำก็แปลก ชนว่า
 “เห่แต่เรือ” พดพายรับว่า “เห่โหเห่โห” เมื่อจะจบต้นบทก็ว่า

“ไชยแก้วพอเคย” พดพวยรับว่า “โอวโอว”^๕นี้ ดูท่าเดิมก็ว่าจะเป็น
ภาษาสันสกฤตอีก แต่เหตุอะไรจะมาอย่างไรข้าพเจ้าหาทราบไม่ ถ้อย
คำที่เข้าใจได้เจือไปด้วยคำวิงวาท คงจะได้ใช้ให้กระบวนเรื่อหดวง
มาแต่ก่อน แต่บทให้เรื่อที่เราชอบร้องกันเล่น เช่นชมเรื่อกระบวน
เล็ดจ และชมปดเป็นต้น ที่แต่งครึงกรุงเก่าคดี หรือบทให้แต่งใน
ชนกรุงรัตนโกสินทร เช่นให้ชมกับข้าวของกินนกกัด มิใช่บทให้ใน
การหดวงรัตนานเป็นแน่ (ดังจะกล่าวต่อไปข้างหน้า) ว่าเมื่อแต่งชน
เป็นแต่สำหรับให้เล่นโดยลำพัง ฟังเอาบทให้เหล่านั้นมาใช้ในการหดวง
เมือรัชกาลที่ ๕ แห่ง บทให้เรื่อกระบวนหดวงของเดิมนอกจากสระให้
นำจะมีบทอะไร ๆ อีก ในภาพของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ก็บ่งไว้ว่า “พด
พวยกรายพวยทอง ร้องไห้ให้ โอ้เหมา”^๕ ดั่งนี้ เห็นจะไม่ได้หมายความว่าให้แต่สระอย่างเดียว แต่บทเก่าหากสูญเสีย จึงทราบไม่ได้ใน
เวลานี้ว่าบทให้อะไรอีกบ้าง

ถ้าว่าโดยดำนำสำหรับให้เรื่อ ในคำราบบอกไว้^๕อย่างเรียกว่า
สระเหืออย่าง ๑ ข้าสระเหืออย่าง ๑ มุดเหืออย่าง ๑ แต่ที่เคยสังเกตเห็น
ลักษณะให้ในกระบวนหดวงเห็นเหืออยู่ ๔ อย่าง คือ เมื่อเล็ดจดังประทับ
ในเรื่อพระที่นั่งแถว หดวงพิศณุสน์ ชุนรามเมรี เป็นต้นบท (จะได้
เป็นต้นบทโดยคำแห่งหรือโดยเฉพาะตัว ข้าพเจ้าไม่ทราบแน่) คน
หนึ่งนั่งคุกเข่าพนมมือให้โคลงนำภาพ บ้างที่เรียกกันว่าเกริ่นโคลงก็
เคยได้ยิน เมื่อจบบทโคลงแถวจึงออกเรื่อพระที่นั่ง พดพวยยกบน
จึงหวัระข้า เพราะเรื่อตามน้ำไปหนักแรงผจพวยเขางามได้ ใช้

ท่านองเหี้ย เจ้าใจว่าไดกบที่เรียกในตำราว่า ชั่วดะเหี้ย (น่าจะ
 ชั่วดะเหี้ย คงหมายความว่า เหี้ย พอจนจะถึงที่ประทับ คับทก
 ชกสวะเหี้ย คำนจะหมายความว่าอย่างไรจึงคิดไม่เห็น กระเนพอจบบท
 เรือพระที่นั่งกงทองขัด ขากลับเรือทอนน้ำมกระษยานไถด้องพายหนัก
 จังหระเรือใช้ให้ท่านองเรือ มีพดพายรบ “ฮะโฮ” นั้นเจ้าใจว่าได้
 กบที่เรียกในตำราว่า มุตเหี้ย คงหมายความว่าเห็บเป็นพณ เมื่อจบบท
 พายจา ๓ ท้องทุกบท ถาดอยพระประทับเดือน ๑๒ ซึ่งมีการแต่งเรือ
 พระที่นั่งกงทรงพระไชยดำหนึ่ง พานพุ่มดอกไม้พาทรมหาดำหนึ่ง เวล
 เรือกงเข้ามาทอดเทียบเรือขบวนเสด็จพระที่นั่ง ทรงจุดเทียนเครื่องนมัส
 การแล้ว โปรดให้จอดเรือถวายอยู่นาน ๆ ว่าเป็นท่านองมุตเหี้ย เหยื่อ
 แดวออกเรือ จึงเปลี่ยนเป็นท่านองชั่วดะเหี้ย ลักษณะการเหือเคย
 เห็นดังกล่าวมาน

ท่านจะกล่าวถึงตำนานบทเหือต่อไป บทเหือทพมพในเล่ม
 เดิมมีตำนานได้ทราบมาดังนี้

บทเหือของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์มี ๒ เรื่อง เรื่องที่ ๑ สม
 พยุหยาตราทางชลมารค ขึ้นต้นแต่ “พระเสด็จโดยแดนชล ทางเรือ
 คั่นงามนิลฉาย” ต่อสมกระบวนเรือด้วยขมปด้า ขมไม้ ขมนก
 เป็นนรชาติ บทเหือขึ้นเห็นได้ในด้านขวา เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ทรง
 นพพขสำหรับเหือพระที่นั่งของท่านเอง เวลาตามเสด็จชนพระบาท
 ออกจากกรุงเก่าเวลาเช้า พอเย็นก็ลงทางเจ้าชุนก

บทเหวี่ยงของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์เรื่องที่ ๒ นั้น เป็นคำดังว่า
 เยาว์พระยาครุฑทักนางกษมาบทยุชฌิมว่า “ทางกรโอบอุ้ม
 แก้ว เจ้ามามแห้วดบัสรรพาค” แล้วว่าต่อไปเป็นกระบวนดังว่า
 จนจบ ถ้างัดจะเห็นได้ในด้านหน้าว่าเอาเรื่องจริงอันเป็นความขำ
 ดิบตลกในพระหฤทัยของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ออกมาตลอดทั้งเรื่อง เรื่อง
 ที่ว่านั้นอาจจะมีได้ในปัจจุบันนี้ ด้วยมีปรากฏอยู่ในหนังสือพระราช-
 พงศาวดาร ที่ใดกล่าวถึงเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ตอบมุขลัมภกรักรักใคร่กับ
 เจ้าฟ้าสังวาล จึงเข้าใจว่าบทเรื่องเหวี่ยง ว่าด้วยเรื่องสังวาลเจ้าฟ้า
 สังวาลทั้งต้น ด้วยเหตุนี้แต่เดิมเห็นจะใช้บทเรื่องนี้เหวี่ยงเฉพาะเวลา
 ทรงเรือประพาสโดยลำพัง เช่นเที่ยวทรงนาเป็นต้น

๒. บทเหวี่ยงพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้น คงจะชมชาวของกันชนว่า “มั่งหมั่นแกงแกว้ดา หอม
 ยี่หวารดร้อนแรง” เป็นต้น ตลอดจนว่าด้วยงานนักขัตฤกษ์ เข้าใจว่า
 ทรงพระราชนิพนธ์แต่เมื่อในรัชกาลที่ ๑ ผู้หัดผู้ใหญ่ได้ถามว่า
 พระราชนิพนธ์ทรงชมสมเด็จพระศรีสุริเยนทรมบรมราชินี แต่ยังเป็น
 สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ ด้วยกระบวนแต่งเครื่องด้วยไม้ผู้ใดจะคิด
 เสมอในครั้งนั้น บทเหวี่ยงของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
 ทรงพระราชนิพนธ์ ก็สำหรับเหวี่ยงเสด็จประพาสได้ใช้ในราชการ
 เรื่องเหวี่ยงในราชการนั้น โคลงพยพญาตราพระกรุณ ซึ่งสมเด็จพระ
 พระปรมาภิไธยในรัชทรงนิพนธ์เมื่อรัชกาลที่ ๑ ไม่ได้กล่าวถึงเหวี่ยง

เลย จึงเข้าใจว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้เอา
บทเหรีือ^๕ ทงบทกรงเกล้า^๕ และบทพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ มาใช้
เหรีือในราชการต่อเมื่อในรัชกาลที่ ๔

๓. บทเหรีือพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕ นั้น มีแต่ขมโคมบทเดียว
ทรงพระราชนิพนธ์สำหรับให้เหรีือถวายเฝ้าดอดยพระประทับ ดังกล่าวมา
ไม่มีใครจะได้ใช้ในท่อน นาน ๆ ไดยินเอาไปเหรีือกระบวนพระภุชชูปยุห-
ยาตรากรง ๓ เหรีือพระราชนิพนธ์เรื่อง^๕ ๕ ผู้เคยตามเสด็จดงเรือมดตงก
ดอดยพระประทับ ไดยินเหรีือทุก ๆ บั้จึงจำไว้ได้ แต่ไม่ปรากฏว่าได้เคย
พิมพ์หรือจดไว้ในที่ไหน เพิ่งจะพิมพ์ในที่ประชุมกาพยเหรีือน

๔. บทเหรีือพระราชนิพนธ์ในรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งพระราชทานพระ-
บรมราชานุญาตให้มาพิมพ์ในที่ประชุมกาพยเหรีือดวณน ทรงพระราช
นิพนธ์พระราชทานสำหรับพิมพ์ในหนังสือสมุทราสาร อุดหนุนราชนาถ
ธมคม เมื่อบชวด พ.ศ. ๒๔๕๗ เขาเคาเรือมดทงเกล้ามาทง
พระราชนิพนธ์เทียบลักษณะการในเฝ้าปัจจุบัน เป็นคนว่าเหรีือขม
กระบวนเรือพาย ซึ่งเป็นเรือพระที่นั่งและเรือรบเรือใดในครั้งนั้น พระ-
ราชนิพนธ์ทงขมเรือพระที่นั่งและเรือรบและเรือใด ซึ่งเป็นเรือกตไฟใน
เฝ้าถาน ถึงบทอนกทงเทียบให้ตรงกับการทเป็นอยู่และความนิยมใน
สมัยนั้น ทงขมทางพรรณาและในกตอลังวาด^๕ ถ้าเป็นนักเรียน
โบราณคดีอ่านด้วยความสังเกต บทเหรีือดงแต่ดงกรงเกล้าและ
ทแต่ดงรัชกาลที่ ๒ กรงรัตนโกสินทรและพระราชนิพนธ์รัชกาล

ที่ ๖ นี้ จะได้ประโยชน์ความเข้าใจการที่เปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ
ทั้งความนิยมและการงาน นอกจากประโยชน์ที่ได้ในทางอันหนึ่งคือ
กตอนที่แต่งตั้งอีกส่วน ๑

๕. บทเหเรือพระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรม-
พระวิศรานุวัติวงศ์นั้น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง
นครสวรรค์วรพินิตทูลเชิญให้ทรงนิพนธ์ เมื่องานพระราชพิธีพระบรม
ราชาภิเษก สมโภชพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๖ ด้วยมี
การสมโภชส่วนกระทรวงทหารเรือสนองพระเดชพระคุณ เมื่อวันที่ ๘
ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๓๓๐ พ.ศ. ๒๔๕๔ มีการตกแต่งสถานที่
ในกรมทหารเรือแถวท่าราชวรดิษฐ์ทั้ง ๒ ฟากแม่น้ำ ตลอดถึงวัด
อรุณราชวราราม และมีกระบวนแห่เรือในแม่น้ำ บทเหเรือนี้ให้ในเรือ
พระที่นั่งกง เมื่อมาจอดทอดวชิรมงคตที่ท่าราชวรดิษฐ์ ดำเนิน
ของบทเหเรือมดงแต่ดงมาน.

หมายเหตุ:- ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ เจ้าภาพเลือกพิมพ์เฉพาะ บทเห
พระนิพนธ์ของเจ้าฟ้ากุ้ง ส่วนบทเหทั้ง ๕ บทโดย
บริบูรณ์นั้น มีพิมพ์อยู่ในประชุมกาพย์เห่เรือ ซึ่ง
หอสมุดแห่งชาติเคยจัดพิมพ์ไปหลายครั้งด้วยกันแล้ว

กาพย์เห่เรือ

พระนิพนธ์ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์

เห่ชมเรือกระบวน

โคลง

• ปางเสด็จประเวศด้าว	ชดาโดย
ทรงรัตนพิमानไชย	กึ่งแก้ว
พรั่งพร้อมพวกพดไกร	แห่นแห่
เรือกระบวนคันแพ้ว	เพ็ดศ์พรั่งพายทอง ฯ

ข้าละเห่

• พระเสด็จโดยแดนชล	ทรงเรือคันทงามนิคณาย
กึ่งแก้วแพ้วพรรณราย	พายอ่อนหยับจับงามอน
• นาวาแน่นเป็นชนัด	ถวัลรูปสัตว์แดนยากร
เรือรททอของสถอน	ด้าครตจนครนพอง
• เรือครุฑยุคนาคหว	ถวดอยมาพาผืนผยอง
พดพายกรายพายทอง	ร้องโห่โอ้โอ้เห่มา
• ถมฺมขมฺมขุดคาน	เพียงพิमानผ่านเมฆา
ม่านกรรองทองรจนา	หัตถ์คาแดงแย่งมังกร
• ถมฺมรทไชยไกรกามแก้ว	แต่งแหวดจับจับด้าคร
เรียบเรียงเคียงคู่จร	ตั้งร่อนพามาแดนดิน
• ถุ่จรรณหงส์ทรงภูห้อย	งอนขดข้อยดอยหัดงินรู้
เพียงหงส์ทรงพรหมินทร์	ดินด้าค้เดือนเคื่อนดาชม

๐ เรือไชยไวก้องฉิ่ง

เสียงเจ้าเร้าระคม

มละเห่

๐ คชดีหัทธานแผ่น

ราชดีหัทธาน

๐ เรือมาหานามังนา

เพียงมาอาชาทรง

๐ เรือดังห้วงแผ่นไผ่

ดังกิ่งหาดฟอง

๐ นาคาหน้าดังเป็น

มังกรถอนพายัพ

๐ เสียงผางาเท่าไผ่

นาวาหน้าอนทรี

๐ ดนตรีมของอด

ไหย่กรกรกรนโครม

๐ กรรทาหน้าแคว

เห่หมั่นชนกระมด

รวดเร้าจริงยังขยารัตน

หม้ายเย็นเดินคู่กัน

๐ คชดีเห็นขบขัน

๐ คณดองคดียัง

๐ แดนเนอียดดาระหง

๐ องค์พระพายผายผันผยอง

๐ โฉนตามคณผันผัวฟอง

๐ เป็นแถวท่องดองตามกัน

๐ คชเม่นเห็นขบขัน

๐ ทนแข่งหน้าแควดกร

๐ เพียงโฉนไปในวาร

๐ ทบิกเหม่ชนเดือนดอยโพนม

๐ กองกาหุดพดแห่โหม

๐ ไฉมนัสนันรณเร้งพด

๐ จาจนครเรศโดยสาธต

๐ ยตมัจฉาดารพนม ๑

เห่ชมปลา

โคลง

○ พิศพรรณปลาว่ายเคต้า	คดถึงกัน
ถวิลดูตาดวงจันทร์	แจ่มหน้า
มีศยาบังพวน	พิศวาส
ควรฤพรากน้องชา	ชวดเคต้าคดถึงขมา

ข้าละเห่

○ พิศพรรณปลาว่ายเคต้า	คิดถึงเจ้าเค้าร้าอารมณ์
มีศยาบังวรม	ต้มดำใจไม่พามา
○ นวลจันทร์เป็นนวลจริง	เจ้างามพริ้งยังนวลปลา
กางเบอนเบอนหน้ามา	ไม่งามเท่าเจ้าเบอนชาย
○ เพียนทองงามดังทอง	ไม่เหมือนน้องห่มตาตพราย
กระแหแหทางชาย	ดั่งด้ายส่วาคดจากด้อม
ทรงแปลง	

○ แก้มชาชาใครต้อง	อันแก้มน้องชาเพราะชม
ปลาทุกทุกขอกกรม	เหมือนทุกขพทจากน้อง
ทรงแทรก ๕ บท*	

มุละเห่

○ นาเงินคองเงินยวง	ชาวพรายชวงดีด้าอาจ
ไม่เทียบเปรียบโฉมนาง	งามเรอเรอเหนือดั่งดี
○ ปลาทรายว่ายเคียงคู่	เคตาคันอยู่ดงามดี
แต่นางห่างเหินพิ	เห็นปลาเคตาคู่ร้าใจจร

* ทรงแปลงทรงแทรกตรงนี้เข้าใจว่า พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธ
สกลันภาไลยทรง แต่ทว่าทรงแทรก ๕ บทนี้เพราะหัดตามกลอนเป็น ๑ บท

ทรงแทรก ๕ บาท

- ๐ หางไก่อ่วยแหวก่วย หางไก่คล้ายไม่มีหงอน
 กิดอนงคองเฮอร์ ผมประบ่าอ่าเอี่ยมไร
 ๐ ปตาธ้อยตอยตองชด ่วยเวียนพนกันไป
 เหมือนธ้อยทรงทรมไวย ไม่เห็นเจ้าเศรว่วย
 ๐ เนอชอนชอนแตรชอ เนอชองฤชอนทงกาย
 ใครตองชองจิตชาย ไม่่วยนิกตริกตริงทรง
 ๐ ปตาเลื่อเหลื่อทตา เลื่อมแหลมกว่าปตาทงปวง
 เหมือนตาดัดดวง ดแหลมตาชาเพราคม
 ๐ แมตงภูกเคียง่วย เห็นคต่ายคต่ายนำเขยชม
 คิกความยามเมอดม ดันทเคตาเจ้าเออบาง
 ๐ หวเกศเพศชอปตา คิดัดตาอารองคนาง
 หวเกตาเจ้าธระดาง เเด็นเกศัดดวยรวกถันหอม
 ๐ ชะแวงแฝงฝังแนบ ชะวาดแอบแปบปนปดอม
 เหมือนพแนบแอบถนอม จอมดวาคินาฏบังอร
 ๐ พิศหม่มจนา ่วยแหวกมาในดาคร
 คินงษัตถ์ด้ายดม มาดวยพจัตใจ ฯ

เห่ชมไม้

โคลง	เห่ชมไม้	มพรรณ
◦		
วิมท่าสาครคันช		กตณเกิดยง
เพ็ดดอกออกแถมกัน		ชชอ
หอมหนรรนรด์เพยง		กตณเอนนวดนาง ๑
รำละเห่		
◦	เห่ชมไม้	วิมท่าได้หวดากหตายพวรรณ
เพ็ดดอกออกแถมกัน		ดังกตณเกิดยงเพยงกตณดม
◦	ชมดวงพวงนางแย้ม	บานแสดดมแย้มเกสร
คิดความยามบังอร		แย้มโอรุยมพรมพรายงาม
◦	จำปาหนาแน่นเือง	คดกตณเกิดยงเืองอร่าม
คิดคณังถึงนงราม		ผิดเืองคกว่าจำปาทอง
◦	ประยงค์ทรงพวงห้อย	ระยัยเยอยห้อยพวงกรทอง
เหมือนอบบะนวดทอง		เจ้าแสดนไวให้เรียมชม
◦	พุทธรูปกตณแสดม	พิกตแถมแถมลักรม
หอมชวยรววยตามดม		เหมือนกตณนงคองคตใจ
◦	ดาวหยดพุทธรชด	บานเกิดอนกถาดตาชดาไป
นกัน้องกรทองมาไดย		วางให้พรางทนอน
มละเห่		
◦	พิกตบุณนาคบาน	กตณหอมหวานชานชจร
แม่นนุชดุจด้ายดม		เห็นจะวอนอนนพชาย

๐ เติงแต่ว่างกาหลง
หอมอยู่ไม่ร้าย

๐ มติพนพรวรจิกจง
หอมมานาเอ็นดู

๐ ถ้าควนทวนหอมตระหลบ
นกกลัดกลัดนุหงา

๐ รวยรินกลิ่นรำเพย
นงแนบแอบเอดบาง

๐ ชมดวงพวงมาด
วนตามาคู่ด้วยกัน

บานบุษบงดังกลิ่นอาย
คล้ายกลิ่นผ้าเจ้าตาตรู

ดอกเป็นพวงร่วงเรณู
ชื่นจิตคิดวนิดา

กลิ่นอายอบดับนาถา
รำไปเจ้าเศรำถึงนาง

คิดเพเคยเซยกลิ่นปราง
ห่อนแห้วว่างเว้นวัน

ศรีเจ้าวภาคยหลาดกลายพรรณ
จะอ่อนพชรชมเชย ฯ

เห่หมนก

โคลง

○ รอนรอนสุริยไธ ษัฏฐกค

เรอยเรอยตบเมรุรง คำแฉว

รอนรอนจิตจำนง นชพ เพียงแม่

เรอยเรอยเรยมคอยแฉว คตบคตยเรยมเหตยว ๖

ชาละเห่

○ เรอยเรอยมารอนรอน ทพากรจะตคตา

สนชยาจะไถดค

○ เรอยเรอยมาเรยงเรยง

ควเคยวมาพตค

○ เห็นฝงยงร่าพอน

ตร้อยทองยของเอองชย

○ ถัดกามาตามค

แตพนอวรณ

○ นางนวดนวดนารัก

แฉวพนตคนวด

○ นกแฉวแฉวแจ่มเตยง

เหมือนพนประคอง

มละเห่

○ ไก่พามาตคเคยว

เหมือนพรากจากนงเขว

ค่านงหน้าเจ้าตาค

นกบินเนยงไปทงหมู

เหมือนพอยุณเคยวคย

คิตบงอรรอนร่ากรย

เหมือนถ้ายถ้วตคินาคนวยจร

ชมกนอยตคตมตม

หอนเห็นเจ้าเควราใจครวญ

ไม่นวดพักตคเหมือนทรมตงวน

ตงนางพาหน้าโยยของ

จับไมเรยงเคยงคตอง

รบชวญนอองคองมอเว

คินทองเทยวเคยวเหตอมเขา

เปต่าใจเปตยวเหตยวหานาง

๐ แหกเต้าแตกคูกุเคยง
 เรียมคณังถึงขอบาง
 ๐ ดูเหวเจ้าจับร้อง
 ไพเราะเพราะกังวาล
 ๐ โนรีดีปานชาติ
 ไม่เท่าเจ้าโฉมฉาย
 ๐ ดีความเอนาค
 เหมือนพทจากมา
 ๐ บกษมหลายพรรณ
 ยิ่งฟังดวงใจ

เรียงจับไม้ไขภักทวง
 เคยแนบข้างร้างแรมนาน
 ดันนกของซ่องเลี้ยงหวาน
 ปานเลี้ยงน้องร้องดังชาย
 เหมือนช่างฉาดวาดแต้มกาย
 ห่มตาดพรายกรายกรมา
 คอยหาคู่อยู่เฝ้า
 ครวญหาเจ้าเศร้าเสียใจ
 บ้างชมกันชนเพรียกไพร
 ถ้วนหลายหาดมากภาษา ฯ

เห่เรื่องกากี (ของเดิม)

โคลง

๐ ทางกรอุ้มโอบแก้ว	กากี
ปักกระพ้อพาศ์	ตั้ง
ฉวยฉาบคาบนา	เป็นเหยื่อ
หางกระหวัดรดหว	ดูไม่เรียง ๑
๐ ทางกรอุ้มโอบแก้ว	เจ้างามแพรวดั่งรพวงศ์
ปักปักยกเขื่อนาง	พลางคิดตั้งเคี้ยวเจ้าจรจัด
๐ ฉวยฉาบคาบนา	เป็นภักษาพาผกผัน
หางกระหวัดรดหว	คนเมฆามาดีมพิ
๐ คดถัดถานพินามา	เกิดยวถมดงวาตินาฏกากี
เหิมหวนยวนกาม	ปรีดาแนบแอบอิงองค์
๐ เวงรชนเชยปราง	พลางคิดตั้งเคี้ยวเจ้าบุษบง
กอดเกอเนอหวดหง	ปลงดงวาติชมดั่งดพยดมร
๐ กากีแห่งน้อยนาฏ	อภิวาทประนมกร
ก้มเกล้าถาวช้อชน	ชอนชบหน้าดาเมียงมัน
๐ ปักขกรทาชม	ภิรมย์เปรมเกษมสันต์
กตมเกิดยวเกยวกรพน	ผนยวเขาเคดาคดงชม

๐ ต้องสุขต้องสังวาส

ต้องฉันทนิทรารมย์

๐ แยมยมพรมพศตรา

แดนต้นกุ่มดงดง

๐ ตมพศกตตเมฆเกิดอน

วตาทกตไปรยปราย

๐ เหวราเว้งริน

ต้องดมกตมกรทา

แดนดุดตตวาคีต้องดุดม

กตมกตตวาคีต้องดุดม

ดามิรมย์ดมจิตปอง

ในห้องแก้วแพรวพรรณราย

ฟ้าดินเดือนแดงประกาย

สายดินฐนของทองธารา

ว้ายเคตาคตมทนทรรว

เป็นผาดุกทุกนทรรว

เห่เรื่องกา

(ไต่มาใหม่)

ข้าละเห่

◦ ดูบรรณแดงเดช	บินบน
กางปีกบังสุริย	มืดฟ้า
ร่อนลงสู่ไพชยนต์	ปรางค์มาศ
เข้านงแอบนุชเคตา	แนบเนียนอดดมร ฯ

มูลละเห่

◦ ดูบรรณดำแดงฤทธิ	ให้มดมืดมืดอมพร
ร่อนลงตรงบังนุช	จรตื้น้องแกว่กา
◦ กดำวรดังจนาถ	ด้ายดัดดวดเจริญศรี
ผินหน้ามาพา	พคอขายชาญลกา
◦ ประดงค์จำนงรัก	จึงตอบดกเข้ามาหา
หวงเชิญแกว่กานดา	ไปสู่ฟ้าพิมานจันทร์
◦ เสดยรมย์ลุ่มบดพ	ในลุ่มพดเกษมด้นด
แต่จะพาเจ้าจรจรัด	เทยวชมชนพระเมรุขร
◦ พชชมทรายแกว	งามพรายแพรวเชิงดังขร
แมนาด์ทนคร	ดังขรกนเบนกรรกง
◦ จจะพาชมพิทยาร	ฝูงกนิกรแด่เหมหงษ์
เห่ดำดัดดว่กระดูกงศ์	อยู่ในคงเขาดัดกนิท

๐ จะไฉ้มนารัณ

อยู่ยอดเขาอัครวรรณ

๐ จะพาไปไกรดา

ดูเทพมาบังคม

๐ เทพบุตรดวงซ้าย

แทรกเบียดขึ้นเวียนไปมา

๐ อย่าอาไฉยมนุษย์เลย

ว่าพดางทางคิณ

งามดกตดั่งแด่รังสรรค์

ฝูงคนธรรพ์มาเชยชม

เฝ้าเบื้องบาทพระสยาม

จันระบับรำผาตา

ดาวสวรรค์ย้ายมาฝ่ายขวา

กรกว่าไขว้ไต่พิภวัน

ไปชมเชยพิมานสวรรค์

ณจุณพิศิขิตมนาง ฯ

ท้าวละเห่

○ กากกรบ้องบัก	กรกรุท
ไยจึงมายอชุก	เห่นย่น้อง
ไม่เกรงพระปิ่นมกุฏ	จอมราช เติยนา
มาอาเจออกคำพร้อง	ต่อเดียดเจรจา ฯ

บุลละเห่

○ กากกรบ้องบัก	ต้องล้มผลัดด้วยบักขา
เดี่ยวชานดาตกร้า	มานะใจให้อัปรมาณ
○ คอบรดพจนวาท	ตอเจานไธหังการ
ไม่เกรงพระภูบาท	ทั้งไภยพาดในอบาย
○ ถึงเป็นชายชาญสงกา	ไม่เจตนาอย่าพักหมาย
ฝ่ายเจ้าก็เลิศชาย	สายสุริวงศ์พงศ์เทวัญ
○ เดี่ยวทิพพิมานทอง	ฝูงนางน้องตวันดาวสวรรค์
ไม่ควรมาผูกพัน	จะพากันตกนรกนาค
○ ซึ่งว่าจะพาชม	บรมสุขตฤณกษณาน
ขอبردพจมาน	ไม่ควรการอย่าเจรจา
○ ครุฑพั่งสายสุดสุดवाद	ปรางมาตชนิษฐา
เจ้าดวงทิพมณฑา	วาจาจัดดาร์พัดจน
○ พิปรมาทอาจหาญนัก	เพราะจงรักเจ้าสายสมร
เท่าฟ้าแผ่นดินดอน	ห่อนกถัเวอร์เพราะหวังใจ

๐ ขอฝากไมตรีจิต ^{ดี} ^{ดี} กว่าชีวิตจะตกไขย

ว่าพดางทางควาไขว่ ^{ดี} ^{ดี} ด้พยอกเข้าหยอกนาง ฯ

จบบทเหวเรื่องกาก

เห็บทังวาส

โคลง

◌ พชฌพเชยแฉว	พตางถาม
◌ เจามอออาควม	ไปพร้อง
◌ เจาเออนมเออชาม	เชนพิ๋ อัยญา
◌ ผนพกตวมาอย่าของ	ชดเค้นเคื่องเตย ฯ

ชาละเห

◌ พชฌพเชยพตาง	พตางนางเจาไม้ออ
◌ เจาเออนนายพญา	พชอถามควมจริงนาง
◌ พิศวงทรงรวรยุป	พตางกอบจวบคอบคาง
◌ นุชกัถไปบวง	พตางคตังเคต้ายายอนดัม
◌ พิศรูปกัณารก	พิศพกตรกนาชม
◌ อ่อนแอ่นอรเอวถม	ชมชวญ้องคองคางาย
◌ ใครเห็นเป็นชวญเณตร	ดัมทุกชเทวดคเจตน์จิงหมาย
◌ มาตณชสุดเด็มอกาย	บววยร็กถักนาท
มุละเห	
◌ โหยหวนครวญไคร่นาง	อกเพียงพางต่างชว
◌ หนึ่งนอนหอนญามิ	ตั้งชงลัฐทุกเวตา
◌ กิตเคยเชยชมน้อง	ไม่ท่างห้องล้องเสนหา
◌ เป็นลัฐทุกเวตา	มาจากไคให้อาวรณ
◌ อกเอยเคยลั้งวาส	กรรมบาราคคถาคถาเดมร
◌ นบเคอนเตอนบजर	หอนเห็นแฉวแฉวตาเวม

๐. พุ่มพวงดวงดอกฟ้า ในใต้หัตถ์หาไหนเทียม
โนนงามทรามดั่งยม เรียมรักเจ้าเท่าดวงใจ ฯ

เห่ครวญ

โคลง

○ รอนรอนดริยคด้อย

เรยเรยเรอแดงจันทร

รอนรอนจิตรกระเด็น

เรยเรยเรยมคอยถา

ด้ายฉน์

ดั่งฟ้า

เดยวเดวาค แม่เอย

ทนนทอนเห็น ฯ

กาพย์

○ เรยเรยมารอนรอน

เรยรอนดั่งจันทร

○ รวรวจันทรแจ่มฟ้า

ดั่งสวรวรยรปทรวง

○ เหวอออนซอนองค์

หาไหนไม่เทียมทน

○ ชาวสดุดคจิมจัน

ทงวงเขาขงนก

○ นอนนงคองอไโดย

ห้วงชมดมกตมเกิดยว

ท้าวละเห่

○ ชาวสดุดชอนแซม

โถมอากว่าทงเมือง

○ ไค้องทองนพมาศ

รวมเรือนเพอนพวงเขนย

ดริยจรวเขาฉน์

ดั่งแสงก้านาพิศวง

เหมือนพกตราหน้าผดผจง

ดั่งเจ้าเทาดจันทร

โถมอนงค์ทรวงดาวดวรวค

ขวัญเนตรพนนารัก

แจ่มดินพมคักก

แต่พรวกเจ้าคนเคยว

ด้ายสดใจไม่แดเหลยว

ควรวน้องช้องใจเคื่อง ฯ

เนื้อแตรมอร่วมเหลยง

หนแห่งใดไม่เหมือนเคย

มาดั่งวาคพดชมเขย

เคยวงวอนอ่อนหวานคำ

- ฝนตกยกมือป้อง
ชดเชยเอนอนวดซ้ำ
 - รักนุชสุดส่ายใจ
ชชคองน้องอายเห็นยม
 - ฝนตกฝนหากตก
ถมพิตรับขวัญบน
 - ฝนตกไม่ท่วฟ้า
ไม่เย็นในอกเรา
- มละเห
- เรยมรณาคาตก
แค้นคั่นถึงส่ายใจ

ฟ้าร้องก้องเอาตนงำ
อ่อนดมนุ่นนอกเรียม
ต้องหลุ่ยไม่เท่าเทียม
เกรียมจิตรเจ้าเผ่าทุกชน
แก้วกับออกอย่าโกรธฝน
แก้วโกมดมานอนเนา
เย็นแห้งงัดในภษา
เพราะเพื่อนเคดาเจ้าอยู่ไกล
กรร่อนรุ่มดังส้มไฟ
เจ้าไกลถั่วคณราศีเรียม ฯ

โคลง

๐ เลี้ยงสัตว์ดรวรรณ
เลี้ยงนุชพิพาใคร
เลี้ยงสัตว์ดเลียงทราวมวย
เลี้ยงบงอรตมรผู้

มละเห

๐ เลี้ยงสัตว์ดรวรรณ
เลี้ยงสัตว์ดเลียงทราวมวย
๐ ตมขวยรวยกตมของ
เคตบเคตมเห็นคตยามมา
๐ ยามต้องข้องยามย่า
เลี้ยงปมครวญเครง
๐ ดวงด้ามยามปลายแด้ว
มอยหตบกับบันดาด
๐ เพรางายววยเสพรศ
อมทกขอมชตนา
๐ เวรามทณแด้ว
ให้แคนแด้นดักทน
๐ งามทรวงวงดิงวาด
งามพรมยมแซมพราย
๐ แต่เขาเทืองเอน
ชายใดในแผ่นดิน

เลี้ยงใด
ใครรว
นุชพิ มาแม่
อนนณถาม ๑

เลี้ยงแกวพิพาเลี้ยงใคร
ดัดด้ายใจพิตามมา
หอมเรยคองคตองนาสา
เหตยวหาเจ้าเปต้าวังเวง
ทกคินค้ายอกเอง
เหมอนเรยมครวราครวญนาน
จนโกแก้วแก้วชนชาน
ผ่นเห็นของคองคตดา
แค้นก่าสัตว์คตโอชา
อิมไศกานหานของชต
จิงจำแควดแก้วโกมด
ทกชองเจ้าเครวาเสยตาย
งามมารยาตรนาครกราย
งามคำหวานถนใจจิต
กตมกตมเชญเป็นอาจณ
ไม่เหมอนพทครอมใจ ๑

โคร

◦ เรียมทนทุกข์แต่เช้า	ถึงเย็น
มาสู่สุขคนเขม	หม่นไม่
ชายใดจากสมรเป็น	ทุกข์เท่า เรียมเคย
จากคู่นเดียวได้	ทุกข์กับปานนี้

สระเห

◦ เห่นเดเรือ เหละเหเห เห่โหวเห่โหว เห่โหวเห่เห่ เห่เหเหเหเห
โอดะเห่

◦ ดำดะเห่ โหเห่เห เหเห เห่เหเห โอดะเห่

◦ ข้ำดะเห่ เหเห เห่เหเห โอดะเห่ เจ้าเอยก็พาย พักพาย
พายเอยดง พายดงให้เต็มพายโอวโอวเห่

◦ ข้ำดะเห่ โหเห่เห เหเห เห่เหเห โอดะเห่ มุดะเห่เหเห
โอเห่मार โอเห่เจ้าข้า โอเห่เจ้าข้า มาหาไรโย ดีเอยไชย
ดีไชยแก้วเอย ไชยเอยแก้ว ไชยแก้วพ้อเอย โอวโอวฯ

เล่^๕ภาเร่^๕องพระราชนพงศา^๕ว^๕ด^๕าร

สนท^๕ร^๕ก^๕แ^๕ก^๕ง

ต^๕อ^๕น^๕ท^๕ ๑ เร่^๕อ^๕ง^๕ต^๕เม่^๕อ^๕ง^๕ข^๕อม

เสภาเรื่องพระราชพงศาวดาร

สุนทรภู่แต่ง

ตอนที่ ๑ เรื่องตีเมืองขอม

๐ กราบบังคมดมเด็จพระอินทร์ดรุ

พระยศอย่างปรางนารายณ์วายุภุช มาเพิ่มพูนบุญในโลกา

ทุกประเทศเขตขอบมานอบน้อม ดั่งพรหมเป็นดุษฎีทุกภาษา

ขอเดชะพระคุณการุณา ด้วยเสภาถวายนิยายความ ฯ

๐ จะกล่าวพงศาวดารกาดแต่หลัง เมื่อแรกตั้งอยุธยาชาน

ทำวอทองท่านอุทิศล้ำพิมายาม ชีพพรหมณ์ปรีโรหิตคิดพร้อมกัน

มีจดหมายตายดักษณิศกราช เจ็ดร้อยสิบสองคาบเป็นข้อนั้น

มีชาติโทศกตกสำคัญ เดือนห้าวันศุกร์ชนหกลำคร

เพลาสามนาฬิกาภัยกับเก้ายาต ดงพิษได้ย่ำค่ำศักรพระอินศักร

ได้ตั้งขทกษณาวุธมั่งคดควร ได้ค้นหมันตามกระบวรแต่บุราณ

เป็นมหามงคตเกิดประเสริฐศักดิ์ ถ้างปราสาทดำนักไพฑูรย์รุดถ่าน

ถ้าเรจแล้วจึงให้สร้างปรางค์ปราการ ชื่อไพฑูรย์คทพิพมานอลงการ

แล้วสร้างพระที่นั่งใหญ่ไศศวรรย์ ถ้ามปราสาทเสร็จพดณด้วยหรรษา

ทำวอทองครองด้วยสักรรยา พระชันษาลำดับเจ็ดเสร็จดมปอง

ชีพอพรหมณ์ถวายนามตามท พระรามาริษดีไม่มดอง

นามบุรีศรีอยุธยาครอง ให้ถุกต้องตามนามพระรามมา ฯ

๐ ครานนพระของคณูทรงคักค

บำรุงเมือง เรืองฤทธิ์อศรา

มีเมืองชนดับหกพระบุรี

เมืองชวามตะกาพิจิตรณ

เมาระดำเจิงบุรีศรีธรรมราช

พิษณุโลกกำแพงเพชรเมืองพิไชย ทวายใหญ่เมาระตะมะจันทบูร

แสนอุดมดมพงศวงศ์กษัตริย์

โกชนาดำดีบริบูรณ์

ทรงรำพึงถึงองค์พระเชษฐา

จำจะให้ไปบำรุงกรุงสุพรรณ

อนึ่งราชกุมารชาญคักดา

จำเริญวยใหญ่ยังประยูรวงศ์

คำวิพตางทางออกพระโรงรัตน

เฉลิมเดชเชษฐาธิปัต

๐ ครานนพระเจ้ากรุงสุพรรณ

ต่างองค์ทรงค่านับรับบัญชา

๐ ครานนพระของคณูทรงเดช

สถิตแท่นแสนดำราญดาตฤดี

จำจะให้ราชบุตรสุดดังสว

เสด็จออกพระโรงคักพรณราย

จุลจักรจอมทศทิศา

ฝูงประชารชมชื่นทุกคันทัน

คือเมืองตะนาวศรีนครสวรรค์

เมืองสวรรค์โลกสุโขไทย

ทั้งตั้งขตามาภิวัตไม่ขาดได้

เจ้าจังหวัดตราเขนทวันเรนทร์บุรี

ยังเพิ่มพูนผาสุกทุกนวันตร์

ร่วมครรรภาอัครเศนรังสรรค์

ด้วยท่านนนดีร่วมสุริวงศ์

องค์พระราเมศวรควรประดังค

ควรดำรงเมืองถพบุรี

ตั้งกษัตริย์ชานนามค้องตามท

ให้เป็นทพระบรมราชา

พระราเมศวรนนกัหรรษา

แล้วดีดาไปดู่พระบุรี

มิ่งมงกุฎอยุขเยศจำเริญศรี

ด้วยบุรุษอมคดประทษร้าย

ไปรอนราญไ้ดริบไห้ฉิบหาย

แล้วเผยผายดังหนาทประภาษมา

เข้ยเด้นรบัรอันจรโดยค้วน

บอกพระราเมศัรมาหน้อยทว

คำรจรับพระโองการคณนอกมา ดงนารับไปดังใจจง

วนหนังกถณบร

อญชตฤทศความตามประสงค์

ว่าพระทรงฤทศบตรุงค

เชิญเด้นจเร้งจดังไปกรุงไกร ฯ

๐ ครานนพระราเมศัรราช

พ้งอำมาตย์ทตแจ้งแถงใจ

ให้จตเรื่อเรื่อพตน์ในทันใด

รับครรไคคั่นหนึ่งถึงบร

ประทับจอดทอดท่าหน้าคานัก

ชนเฝ้าองคหริกรษรวงษ

น้อมประนมบังคมคถอญชต

ถกิตทพระโรงรัตนชัชวาล ฯ

๐ ครานนพระองคผู้ทรงเดช

ทอดพระเนตรแถมาตรงหน้าณาน

เห็นตถยามาประนคบทมาถย

มีโองการทักทายภิปรายเปรย

นแนเจ้าเขาวอยอดบิโยรต

อ้ายขอมคตฤทศนฤคเอย

พอดุดแถ่นแค้นใจไม่เดบย

แม่นตะเจยจะกระเจิงตะเถิงใจ

เจ้าแกวคายาจิตของบิเตรค

ไปเหยียบเขตคัมเขญให้เย็นได้

จับประหารมถาญชวนให้บรตย จะได้หรือหรือมิไคใหวมา ฯ

๐ ครานนพระโอรสยศยง

ศิโรราบกราบดงแถ้วทตว่า

ชงขอขอมคตฤทศจิตพาด

จะอาต้ามให้เคองเบองบมทมาถย ฯ

๐ ครานนพระภุเบนทวันเรนทรวร ไคพ้งทตคตพระหัตถ์ถอยนคณาน

จิงเขอนอรรตตรัดมาไม่ชานาน จงจคการรับรอันนอย่านอนใจ

พตของเราห้าวหาญชานาญยทช เจียนจะชคกัมพูชาถว่าไค

อย่าถอยหลังวังวอไปพื่อไป

แม่นมไซพื่อจะพนรางวตควัน ฯ

๐ ครานันพระราเมศวรราช
 มาเกณฑ์พวกโยธาได้ห้าพัน
 ทั้งอาของกองทนต์ด้วยมนต์เวท
 ถืออาวธุขรรมมอดวนดอด
 บ้างก็ผูกถักถักดะกรวดคาค
 มาพร้อมพรพวงเบียดเยียด

เคารพรมอภิวาทมนม
 ถ้วนนกรรจ์แข่งช่อจะคอด
 แฉ่นวิเศษฤทธิ์ไกรชาญไชยศรี
 โปกแพร่แผ่แผ่ดัดประเจียดจัด
 ถ้วนองอาจโตเชนก็เจนจัด
 ดำรวัดตรวจตราพดากร ฯ

๐ ครานันพระองค์ผู้ทรงยศ
 เล็ดเข้าที่ตรงออดกรณ
 ครนดำเร่เร่จรจรพจับพระแสง
 มาทูลตามิตรงศ์ทรงพิภพ

เอกโอรสชาญไชยดังไกรสร
 แฉ่นดอดช่อนเครื่องทรงณรงคร
 โดยตำแหน่งสงครามตามชนบ
 ประนมพนบคอยสดับรับโองการ ฯ

๐ ครานันพระองค์ดำรงราชย์ ดัดอาตม์นรนามุกดาหาร
 เห็นพระบิษุบุตรดุดำราญ จึงมีรตพจมานประภาษมา
 เจ้าดวงใจพอจะไปกัมพูชประเทศ ระวงเหตกดักถักถักนักษนา
 จะหยดยงจรงระวงพระกายา ไม่ได้ทำแล้วอย่าหาญเข้าราญรอน
 ขอว่าศึกแล้วอย่าหนักประมาทหมิ่น ค่อยประคินจคจำเอาคำสอน
 อย่าให้อายชายหน้าประชากร จงถาวรดีดดีอย่ามัว
 รับปรามปรามราบเตยนทเตยนหนาม ดังสงครามดับเขญให้เย็นได้
 จงมีโชคไชยะชนะภัย ให้ส่มในมโนรทหมดทุกอัน
 ย่นพระแสงดำตราอาญาสิทธิ์ ไกรคคคิดเช่นฆ่าให้อำตัญ
 จงอุตมส่มดุษทุกนวันคร ซึ่งภยันตรดังใดอย่าไถดกราบ ฯ

จะหักหาญรอนทำควานน

เห็นจะมีไชยาลักหาซ่อน

ไม่มีค่าย่ายเทคงเรวณ

ใคร่ครวญเห็นจะได้ตั้งใจบอง ฯ

○ ครานนพระเจ้ากรุงกัมพูชา

ได้ฟังว่าแปรมปรีมค้อยมย่อง

จึงเออนอรรถวัดความตามทำนอง ดัดแล้วถูกถกตองคตองถุข

แล้วผินพักตรถามบรรดาพวกราเจ้าเข้า ซึ่งตกราวว่าเห็นเป็นใน

จะใคร่ของคตองจิกเหมือนคิดไว้

หรือเห็นเป็นอย่างไรให้วามา ฯ

○ ฝ่ายว่าเจ้าเฝ้าเหล่าพวกรวม

ต่างเห็นพร้อมเพียงกันยงหรรษา

จึงกราบทูลตามมุลกิจจา

ซึ่งครัดมาตองทเห็นตนก

ด้วยทัพไทยไพร่นายยังรายเรียง

ทำตายเดี่ยวใจมรืบโหมหัก

อย่าให้คงค้ายมนชชนนิก

แม่นหนองหนกนงไวไม่สู้ดี ฯ

○ ครานนพระเจ้ากรุงกัมพูชาประเทศ ดัดบเหตูปริตแปรมเกษมศรี

ทรงตำรวดตรวดว่าแล้วพาท

เหวยเด่นนครจคราพลากร

แล้วครัดตั้งอุปราชราชโอรส

จงคุมทศทวยหาญชาญดมร

ไปโจมตีทัพไทยไพร่รอน

จงถาวรพณดัดจก้าจกภัย ฯ

○ ครานนอุปราชราชบุตร

เกษมสุดยนิคจะมีไชน

บังคมตามาเตรียมพลไกร

จำนวนไพร่โยธาหมื่นห้าพัน

ถึงยามล่องกองทัพไม่ดับต้น

ดำเนินพลออกทวารปราการกัน

ห้ามมิให้เสียพดจากัน

ถึงกองทัพฉับพดในทันที่

ให้ยงบินครวนครกเสยงกกกอง

โห่ร้องเจอนจนด้นนัม

ตามดังพรพพร้อมดอมราว

ค่อนคตพมาไม่รวรอ ฯ

คนไพร่พลทหารเข้ราราณรบ

ทั้งสองข้างต่างแข่งกาแห่งอีก อิกกระทักกรูเกรียวเดยวตระหลบ
ข้างทัพไทยไพร่น้อยคองถอยทบ พวกขอมรบบุกบันประจัญบาน
จนเพดาฟ้าชาวเข้าครู่ ๆ ยังเกรียวกรูอีกให้ด้วยโมหันธ์
ไพร่ยังตายนายค้อนเข้ารอนราญ อลหม่านจนส่งว้างชนวางรอง ฯ

○ ฝ่ายว่าพระรามเศวรวราช องอาจมิได้หลบสยบสยง
แต่เห็นพดน้อยกว่าทำเป็นรอง จำจะต้องผ่อนพักไว้สักที
คำวิพลางทางให้โบกธงทัพ รอรับรบไปแต่ไม่หนี
เขมรให้โกธตามราว พวกไทยคตถอยทบนร่นมาพต่าง ฯ

○ ครานน้อยปราชราชบุตร เห็นต้นสุดแดนเมืองเกรองขัตติวง
จะคิดตามข้ามเขตประเทศทาง ก็เห็นห่างเวียงไชยไม่ชอบกล
ไม่มั่งคองดำเดียงเตยงทหาร ทางกันดารดำมืดจะขัดต้น
ก็เลิกทัพกลับจรไม่รอนรน ประมาทคนมิได้คิดจะคิดตาม ฯ

○ ฝ่ายพระรามเศวรสุริวงศ์ ให้พักพวกจตุรงค์คักดางด้นาม
แล้วชุมนุมเสนาปรึกษาความ เห็นความแตกเห็นจะเป็นรอง
พดเรามาหาพนถึงกตถกถา ก็น้อยกว่าดิบเอาหนึ่งไม่ถึงสอง
จึงรอร่าทำให้ใจระนอง คงจะต้องแกเผ็ดไม่เซ็ดมือ
บอกขอพดคนเพิ่มเติมมาใหม่ ไม่มีไชยแล้วพากลับถอยยับถือ
ไต่เรียนรู้ส้เขาเอาให้ถือ แต่งหนึ่งด้อมบอกพด้นให้ทนที ฯ

○ ครานนชาเฝ้าเหล่าทหาร กราบกรานเห็นพร้อมน้อมเกษ
แต่งหนึ่งด้อมบศราไม่ราว ให้เส่นด้อมมารบคตาโคต ฯ

- ๐ ครานพระรามศักรราช ให้เค็ดอนพยุหบาตรทงน้อยใหญ่
 ประทับอยู่เขตแคว้นแดนกรุงไกร ตงพระทัยทำทพอยุรยาฯ
- ๐ ครานนเด่นปรีชาชาญ จำทูลด้ารทรงนคไอรธำ
 แรมร่อนนอนในพนาวา ถึงกรุงศรีอยุธยาด้วยฉับพด้น
 ก้เข้าในนักรศเขตต์ถาน แจงด้ารเด่นชมชมน
- ถึงเวตามาเตรียมอยู่พร้อมกัน คอยเฝ้าองค์ทรงธรรมพระโรงไชยา
- ๐ จะกล่าวถึงพระองค์ทรงเดช เหนือเวค่นปรางค์ทองอันผ่องได้
 แด่นด้าราญบานราชหฤทัย อยงคในเคียงคู่เขาอยู่งาน
 บ้างหมอบเมียงเคียงคอยชม้อยม้วนเป็นนวด ๆ น่ำชมด้นด้นฐาน
 บ้างก่ดอมขบับเพดงบรรเดงถาน พระด้าราญร้นเริงบันเทงใจ
 พอด้ายแสงสุริยาภาณุมาศ ยุรยาตรออกพระโรงวิจิฉนัย
 ลัดถแทนเนาวรัตน์โคฉัตรไชย เสด่นาในหมอบเฝ้าเป็นเหล่ากัน
 เดี๋ยงประโคมโครมครักพดกกอง ตามทำนองขัตติราชวังสรวค์
 ดิงจักรกฤษณฤทธิรงค์ทงสุบรรณณพระพักตรชกถามความบรูว
- ๐ ครานพระยามหาอำมาคย์ อภิฉาททศความไปตามท
 ขบเดชะพระองค์ทรงธรรณ อยงคอยู่ไคพระบาท
 บัดนพระไอรธัยคยง ให้ชมจิมจตุรงค์แม่กองหน้า
 กับทดวงกักตงเศศร์เส่นา น่ำด้ารามาเคารพอภินท
 พอทูตเส่งจกตด้ารอ่านถวาย บรรยายโดยคตฉมน
 ข่านจบบนบงคคคค คองหนาบตดงกรคนชชวาท

๐ ครานน^๒พระองค^๒มท^๒รงเคช^๒
 เห็นเชษฐา^๒สู^๒รวิงค^๒ท^๒รงย^๒นค^๒
 ต่างองค^๒ค^๒านบ^๒อภ^๒วาท^๒
 มนตร^๒เขาเผ^๒าเบ^๒ยค^๒ก^๒นเย^๒ยค^๒ยค^๒

๐ ครานน^๒ฝ่ายพระน^๒รินทร^๒บ^๒น^๒ประเทศ^๒อยู่^๒เขต^๒ย^๒ศ^๒ย^๒อด^๒ด^๒ยาม^๒ภา^๒ษา
 ตร^๒ัส^๒ประ^๒ภา^๒ษ^๒ตาม^๒รา^๒ว^๒ก^๒ิจ^๒จา^๒
 เล^๒ย^๒ฤ^๒ท^๒ห^๒เล^๒ด^๒ว^๒ห^๒เล^๒ด^๒ค^๒อง^๒ค^๒แ^๒ก^๒ท^๒พ^๒
 ท^๒านเ^๒นค^๒ก^๒พ^๒ก^๒ต^๒ร^๒ไ^๒ว^๒ด^๒ก^๒ท^๒

๐ ครานน^๒พระบ^๒รม^๒รา^๒ชา^๒
 ศ^๒ก^๒เพ^๒ย^๒ง^๒น^๒ม^๒พ^๒อ^๒ท^๒จ^๒ระ^๒ว^๒น^๒ว^๒าย^๒
 ท^๒ำ^๒ไม^๒ท^๒พ^๒เข^๒ม^๒ร^๒ค^๒น^๒เขา^๒เล^๒อ^๒ก^๒
 เล^๒ย^๒ค^๒แต่^๒ห^๒ย^๒อน^๒อ^๒น^๒ห^๒ด^๒ไม^๒พ^๒ด^๒ป^๒ร^๒ือ^๒
 อ^๒ย^๒า^๒ไ^๒ด^๒ท^๒รง^๒พระ^๒ว^๒ค^๒ย^๒ก^๒ก^๒ข^๒ร^๒
 ค^๒แต่^๒ไ^๒พร^๒พ^๒ท^๒ของ^๒ข^๒ำ^๒เจ^๒ำ^๒ไม^๒เ^๒อ^๒มา^๒

๐ ครานน^๒พระภ^๒เบ^๒น^๒ท^๒ร^๒น^๒เร^๒น^๒ท^๒ร^๒สู^๒ร^๒ ย^๒ัง^๒เพ^๒ิม^๒พ^๒ูน^๒ด^๒ำ^๒รา^๒ณ^๒ม^๒ย^๒ด^๒ว^๒ย^๒ส^๒ม^๒ห^๒มา^๒ย^๒
 ด^๒ำ^๒ร^๒ว^๒ด^๒เร^๒ย^๒ง^๒เล^๒ย^๒ง^๒ป^๒ระ^๒ธ^๒ำ^๒น^๒บ^๒า^๒น^๒ด^๒บ^๒าย^๒ แ^๒ด^๒ว^๒ณ^๒ผ^๒าย^๒พ^๒จ^๒นา^๒ท^๒ป^๒ระ^๒ภ^๒า^๒ษ^๒พ^๒ด^๒ัน^๒
 เ^๒ห^๒ว^๒ย^๒เ^๒ด^๒เ^๒น^๒ก^๒ร^๒ชา^๒พ^๒ย^๒ห^๒
 จ^๒ะ^๒ย^๒ก^๒ไป^๒ก^๒ม^๒พ^๒ชา^๒อ^๒ก^๒ห^๒ำ^๒ว^๒น^๒
 ป^๒ระ^๒ภ^๒า^๒ษ^๒พ^๒ด^๒าง^๒ท^๒าง^๒เช^๒ษฐ^๒า^๒พระ^๒เช^๒ษฐ^๒า^๒ เ^๒ำ^๒ป^๒ร^๒าง^๒ค^๒ป^๒ร^๒า^๒ป^๒ร^๒ด^๒เป^๒ร^๒ม^๒เก^๒ษ^๒ม^๒ค^๒ี^๒
 ท^๒รง^๒เล^๒ว^๒ย^๒โ^๒ภ^๒า^๒ษ^๒น^๒ำ^๒ด^๒ำ^๒ดี^๒ ท^๒ม^๒น^๒เท^๒ย^๒ร^๒ว^๒เช^๒ย^๒ร^๒พ^๒ด^๒าย^๒

ท^๒อด^๒พระ^๒เน^๒ตร^๒ป^๒ร^๒ด^๒เป^๒ร^๒ม^๒เก^๒ษ^๒ม^๒ค^๒ี^๒
 เช^๒ษฐ^๒า^๒ด^๒ิ^๒ว^๒ร^๒ม^๒ท^๒บ^๒ด^๒ง^๒ก^๒ร^๒ค^๒น^๒
 ร^๒ี^๒ว^๒ม^๒อ^๒ำ^๒น^๒อ^๒ติ^๒ร^๒ก^๒เค^๒ว^๒ด^๒ร^๒ณ^๒ค^๒ร^๒
 ด^๒อง^๒ก^๒ษ^๒ต^๒ร^๒ิ^๒ย^๒ป^๒ร^๒ำ^๒ค^๒ร^๒ิ^๒ย^๒ก^๒น^๒ไป^๒มา^๒ ฯ

พระ^๒น^๒ค^๒า^๒ท^๒ำ^๒น^๒ไป^๒ป^๒ร^๒า^๒บ^๒ไ^๒พร^๒ี^๒
 ระ^๒ย^๒ำ^๒บ^๒ไ^๒พร^๒พ^๒ด^๒ก^๒บ^๒น^๒ป^๒
 ช^๒ว^๒ย^๒ช^๒ย^๒เ^๒ห^๒ย^๒บ^๒ย^๒ำ^๒ให้^๒ท^๒ำ^๒ด^๒าย^๒ ฯ
 ด^๒ำ^๒ร^๒ว^๒ด^๒ร^๒ำ^๒ท^๒ู^๒ด^๒ไป^๒ด^๒ัง^๒ใจ^๒ห^๒มา^๒ย^๒
 พ^๒ู^๒ระ^๒ห^๒ล^๒า^๒น^๒ช^๒า^๒ย^๒พ^๒ำ^๒ย^๒แพ^๒ะ^๒ช^๒อ^๒แ^๒ก^๒ม^๒อ^๒
 ม^๒ี^๒ค^๒ำ^๒เป^๒ด^๒อ^๒ก^๒ด^๒ุ^๒ไ^๒ท^๒ย^๒จะ^๒ไ^๒ด^๒ห^๒ร^๒ือ^๒
 ไ^๒ด^๒ง^๒ม^๒ือ^๒เ^๒น^๒เ^๒น^๒ไ^๒ม^๒ี^๒ด^๒ร^๒พ^๒ไ^๒ม^๒ก^๒ด^๒บ^๒มา^๒
 ค^๒ัก^๒ก^๒น^๒จะ^๒ช^๒อ^๒ค^๒ำ^๒น^๒บ^๒ร^๒บ^๒อ^๒ำ^๒ด^๒ำ^๒
 ร^๒ับ^๒ป^๒ระ^๒ท^๒า^๒น^๒โย^๒ธ^๒า^๒ด^๒ัก^๒ห^๒ม^๒ี^๒น^๒ป^๒ด^๒าย^๒ ฯ

- ๐ ครานนเจ้าพระยามหาอำมาตย์ ผู้รับราชโองการให้บัตรหมาย
 กะเกณฑ์พวกพลพดนิกาย แต่ตัวนายสืบถวนกระบวนจร
 กองอาดำหกเหล่าเข้าบรรจบ เคยบุตรบหัวหาญชาญดม
 ไพร่ดำหม่นม่อมอดอขจร เคยราญรอนยืนยงคงกระพัน
 ทงคชามามั่งดังตะร้อย หมอควาญคอยขบชดชยัน
 จำอาญุดเสื้อผ้าดำรพัน มาพร้อมกันเข้ากระบวนถวนทุกกอง ฯ
- ๐ ครานนพระบรมราชา ครนโยชาพร้อมพรังทนทอง
 ด้ระดวกได้ฤกษ์ยามตามทำนอง เข้าสู่ห้องแต่งองค์ทรงอาวุธ
 ทูตถาองค์พงศ์นรินทร์บนประเทศ พระทรงเตยนิคตเบเนทสุด
 ทรงอำนวยการประสิทธิ์ฤทธิทร จงโค่นชูลให้แตกแตกทำลาย ฯ
- ๐ ครานนพระเจ้ากรุงสุวรรณ รับพรจรรวัดด้วยจวนสาย
 ด้ระจทรงช้างมดตงกทงพลาย ให้คลัดคายทัพให้เป็น โกลา
 ประโคมแซ่แตรดังซัดดังนั้น พดชนธแดหลามงามสง่า
 ด้ยงครนกริกกกกกองกลองประดา กระบวนหน้าออกนอกปาวการ
 ข้ามทุ่งม่งหมายออกชายป่า โยชาให้ร้าวฉาวฉาน
 หลายจนคนเดินดงดาน ถึงสถานกองทัพบกพดปดา ฯ
- ๐ ครานนพระรามศัวรปรเมศ ทอดพระเนตรทัพใหญ่ใจหรรษา
 แจ้งว่าองค์ทรงฤทธิชดุดา รับโคดคตามารับในฉับใจ
 ประนตงนังมกมประนมหัตถ์ เชิญกษัตยสูพดปดาที่อาศัย
 ทงโยชาทหารดำราญใจ เข้าเฝ้าไทพร้อมพรังดงมัญชา

๐ ครานนพระเจ้ากรุงสุวรรณ

๒๗ ๑ ๑๑๒๒๒
ขงโรพอหนอกษตรยผนดดา

พระองค์ทรงฤทธาพิชิต

ทำนองจึงได้แปลโดยเฉียดท่วงทำนอง

๕
๐ ครานพพระราเมศวรราช

๕ ๑๒ ๑ ๒ ๑ ๒
คงแตกนจนตาเขาบารง

๐ ๕ ๖ ๗
มณฑลเมืองหนองหานาบไค

ขอพระองค์ทรงอภิบาล

๐ ครานนพระบรมราชา

ตุงมาด้วยจะไดช่วยพระหัตถาชาย จะผ่นผายพรงนไปดตพ

พระรามราชวรทรงเป็นกองหน้า คมโยชาตวันนกรรจหาพนัตรรพ

มเกลยกายกกระบวนตรปดตพ โดยตำหรับสงครามตามมมา

^๒ ^{๒-๘} ^{๒๓}

ทรัพย์ทางด้ายเงินทองทันใด พลไกรพรงพร้อมลอมแน่นหนา

๒๖๔ ๒๖๕

คณบดีกองไฟโถงคบพด คอยตรวจตรางานตามทำนอง ฯ

๕. ครึ่งวงรีต่างแต่ละตัว ๖. สามเหลี่ยม

๒ ๒ ๑ ๒ ๑ ๒

นางดวงพรหมคนขาย | รายตะคอง ด. หกกรตง | รังโรคพระศรีรังด

๑ ๒ ๓ ๔

ปฏาภคณาธิปไตยแห่งพระพุทธเจ้าโคตร จึงมีลักษณะสำคัญว่าพระศาสดา

๒๐

แต่งตั้งให้พระรัตนวาโยตนชายดิ่ง จตุรงคต้างตนพนภวาย

^๑จัดแจง^๒แต่งกายทงนายไพร่ ประจำให้เขากระบวนไวถวนหน้า

บางผูกข้างพระที่นั่งออดองการ มารอทาบของคพระทรงขรรค์ ฯ

ตรวจค้นตรัสถามตามกังขา

ยกออกมาด้วยขยแ่ไพร

ให้ดูขกตามตะบงจนถึงท

๒๑๑
 แฉกคดเต็มไปจะใครฟัง ฯ

อภิวัตตไปดั่งใจหวัง

๒๒
๕๐๒๒๕
เหตอกาตงพจนอยจถอยมา

๐ ๘ ๐ ๔ ๐ ๐ ๐
จึงได้ขยับปากถามตรึงตาคู่หน้า

$$^{\circ} \text{ไหนดคาแกกตไดพนาย } \sim.$$

ตำรวจตระเวนชายแดนไปตั้งใจหมาย

๒ จะผันผายพรุ่งนี้ไปตกพ

คุณโยชิตวนนกรรจหาพนัธรพ

โดยตำหรับดังกล่าวตามมมา

๖ ๒ ๒ ๑
พลโทพรพรมอมมณเฑาะ

๖๐
 คอยตรวจตราทั้งยามตามท่านอง ฯ

๑ ๒ ๓

ไถ่บาปตามคัมภีร์ของ

๑๒

၁။ အထွေထွေအကျဉ်းချုပ်

๒. ๘. ๕๒

ประจำให้เขากระบวนไวถวนหินา

๑ ๒ ๓ ๔
 มารุอทำรบนองคพระทรงธรรม ฯ

๐ ครานนพระบรมราชา

ประคับคองทรงธรรมพแล้วณพตน์

ต้องพระองค์เสด็จทรงช้างทนต์

ให้ต้นนครนครนยงบันไฟ

ถึงประเทศเขตทุ่งกรุงกัมพูชา

พอรাত্রิตอสมนตอมนคร

เสียงต้นนครนครนยงบันคบ

จุดบันไฟได้ต่างกันกต่างแปลง

๐ ครานนพระเจ้ากรุงกัมพูชา

รู้จักตนนวนเวณนดีเจยนตาย

ราษฎรอันจิตไม่คิดลี้

โยธาไทยได้ดัดดัด

ผดพดตเมยเมยพรากจากตถผด

พวกกองทัพจมนดด้วยจิตใจ

๐ ครานนพระบรมราชา

ครนมชัยใดโดยดัดดัด

ผดมาเออนนอมยอมนโดยด

ทศรบหตบดินชอกซอน

รับดังพดางทางพานคदारาช

ประทบอยุ่กัมพูชาสืบหาวัน

ชวนกษัตริย์นคตาชมขมน

จรจรตมาเกยรัตนคระบดิใจ

พร้อมดั่งพวงคนแห่แต่ได้ว

จากค่ายใหญ่เกรียวตรงเข้าดงดอน

ไม่ยั้งหยุดทวยหาญชาญดมร

ให้ดั่งท่อนปด้นปั่นค่นกำแพง

เขารบบผ่าพังกาตงแจ้ง

ยอแย่งเหยาเวอนเกิดอนทำตาย ฯ

มัวหลับตาองอาจประมาทหมาย

กวนว้ายหินออกนอกบวร

ตางเกรียวกรพาดกแฉะเมยหิน

เคียงโคกแซเคียงทงเวียงไชย

วังแคตควมเดยวเทยวร้องให้

ยกมือไหวทวมหิวทวตอเต็มท ฯ

กับกษัตริย์นคตาจำเรญศรี

ตั้งโยธาเทยวประกาศราษฎร

จะให้อยู่บริดโมตร

จงกวาดคือนรอมขอมไปพร้อมกัน

เทยวประพาสทวในไศศวรรย

พระทรงธรรมกตบมายังขาน ฯ

กานำ

เสภาเรื่องพระราชพงศาวดารทมิฬในสมัยสมเด็จพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการดำรัสฯ ตั้งให้พระสุนทรโวหาร ซึ่งคนทั้งหลายเรียกกันเป็นสามัญว่า “สุนทรภู่” นั้น แต่งขึ้นสำหรับขับถวายทรงฟังในเวทาทรงเครื่องใหญ่ ตามแบบอย่างครั้งรัชกาลที่ ๒ และต่อมาโปรดฯ ให้ใช้เป็นบทสำหรับนางในขับส่งนโมให้หลวงด้วย แต่เสภาเรื่องนโมรัชกาลที่ ๕ ฉบับหายไปแล้ว ได้พยายามค้นหากันมาช้านานก็ไม่พบ ถึงเข้าใจว่าจะสูญเสียแล้ว ยังได้อยู่แต่มีผู้ท่องจำไว้ได้คนเดียวเล็กน้อย มาจนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ หอพระสมุดวชิรญาณ สำหรับพระนคร หาฉบับหนึ่งคือเสภาเรื่องพระราชพงศาวดารได้ จึงปรากฏว่ายังอยู่บริบูรณ์

เสภาเรื่องมอญทั้งหมด ๒ เรื่อง เรื่องแรกทศดศอนมาพมพอยู่ในเล่มนี้ ส่วนตอนที่ ๒ จับตั้งแต่พระมหาจักรพรรดิไฉ่ข้างเผือกและเกิดศึกสงครามกับพม่า จนกระทั่งถึงตอนพระมหาธรรมราชาเจรบจากความเมื่องกับพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต และพระเจ้าหงสาวดี คดกลอุบายคตพเวียงจันทร์แตก ฉบับบริบูรณ์ทั้งสองตอนของเสภาไม่เคยมีมาขออนุญาตพิมพ์แจกหลายครั้งผู้สนใจจะขอได้ ณ หอสมุดแห่งชาติ

เลขาเรื่องขุนช้างขุนแผน

ตอน

กำเนิดพลายงาม

สุนทรภู่แต่ง

กำเนิดพลายงาม

๐ ครานวันทองผ่องใส
 ไม่มดฺขทุกเวณาคานอง
 จะคอดบทรดคปวตให้รวรเ้า
 แต่งห้งห้อยพรอยพรายพร้างส่ายคา
 แตนวดนวดปวตมวนไหวนบน
 พะยงทองร้องเรียกพวกข้าไท
 ขนข้างคนพันศวหัดผก
 ประคองนางพดางบนเอาคันทน
 พดางคุดทองร้องว่าเอออออกแถวช
 นางวันทองร้องเล่อกกกลงเกิดอกไป
 เรียกหาข้าคนอดทหามัน
 ให้ไปรับยายส่ายกับยายยอ
 เขาถอทองคองถกกว่าดกค้ำ
 ช่วยมันแปลแก้ไขโกตเวดา
 นางวันทองร้องไห้ใจจะขาด
 อรุณฤกษ์เบกสักรินทรททกร
 พอพนทองร้องแวนางแม่หวด
 ขนข้างมองร้องอายหนเบณชขาย
 แลวทอดเตาเข้าไฟไมไ้เซเจบ
 ค่อยกตอมเกิดยงเตยงไวจันใหญ่มากะทงอายเจ้าไ้เกาบ
 อยู่เคหากับขนข้างให้หมางหมอง
 ดยวาทองดัดเคอนไม่เคดอนคดา
 ค้งหัดเหเนาเห็นคเห็นอยเมอยคนธา
 จะเรียกหาเจ้าขนข้างให้หมางใจ
 ดุดจะกตนกดอกหนานาคาไ้ด
 จะขาดใจแลวช่วยด้วยแม่คุณ
 เห็นเมยตกใจฉวอาออกว่าน
 อย่าท้อแท้แม่คุณจงแรงใจ
 ค้งสติอารมณจะชมให้
 ขนข้างไ้ห่มอนรองประคองค
 บนนอกขานพวกผู้หญิงออกวงด้อ
 แคตวนหมอดำแยเซงแซมมา
 เอาหน้าควาไซว่ขวางไปข้างขวา
 บ้างค้ายาชาดัมคตมนารอน
 พอกรรมชวาตวาตะประทะถอน
 อุทรคตอนเคดอนคตอดไม่วอดวาย
 หนาชคอกถันม่งชวญหาย
 ทงยายเยยมตกให้หยุกยา
 ครนจะเก็บความกถาวยาหนกหนา

ไม้คดาดเค็ดอนเหมือนเม้นชุนแผนพอ เหลืองตะอออวบอวนเป็นนวล
ศรี

ทงจกผกตมกตอมกระหม่อมคี่ ข้างพาทนอเตาะพดเพวระพราย
นางวณทองนองคณิงถงชุนแผน ด้วยตกเม้นเหมือนเหลือบเณเชอคล้าย
บอกบ่าวไพร่ให้ลำเนยกเรียกตักชาย ชื่อว่าพดายงามน้อยแก้ว

กตอยใจ ฯ

๐ ฝ่ายชุนข้างหมางจิตต์ให้คิดแก่น ตกชุนแผนนคังไม้ส่งไธย
เมือกระหนเหมือนกกรนคไป กักดับไฟเหมือนพ้ออายทรพ
อแมวณทองกตองจิตต์ ข้างประคิษฐือตักให้ถักที่
เรียกพดพดายคดายผวอควด ทกราตรคริกตราจะฆ่าพัน
พวณทองนองบ้วยตงด้วยเควระห์ มาจำเพาะจะวิโยคให้โคกคัลย
พงเลี้ยงเงยบระงับหตมกตางวณ พดายงามนนงกับพดทหอกตาง
ชุนข้างเหินเบนท์ไม้มเพอน แถงชเชอนชกพาดงมาถาง
ให้ชหตงนงบ่าแถวว่าพดาง ไปชมข้างกวางทรายม้หตายพันธุ
ทงนคยงฝงหงถ้งช้งดงเก็ดอน จับโกเถอนมาเตยงพงเลี้ยงชน
พดให้เพ็ดนเคินพดางกตางอริญ แถงให้หมันคุดแถงแถกา
โพระตกนกงวกระควเคิน กระแถเถนไม้โจนโผนผวา
เจ้าพดายงามถามพดจ้อมา ชุนข้างพาเดยวไปปะไม้ช้ง
เหินตบถถถ้งคชคเขมน ถ้บคเบเนเบอนเหวียงตงเลี้ยงผตง
ปะเตระชาตางเข้ากตางพุง ถ้บกระทงถองทูปเลี้ยงอุบโอย
พดายงามร้องตองม้อมนนคุดปาก ดนกระตากถดากไถถ้องให้โหย
พดหตมอริจ้องวณทอง โวย หม่อมพ้อไบคั่นแทบบรรไธย

ไม่เห็นแม่แต่หน้าตาตก ขุนช้างชกนุครว่าไปปราศรัย
จนเหงอตระปรกกระปรอมจนคร่อมไว้ หอบหายใจกุกๆเข้าหักคอ
พดายงามคนสั้นเตี้ยง่าเนียงร้อง ยกแต่ต้องมือไหวหยาใจผ่อ
มันหมวอาขารองกตองรอ เรียกหม่อมพ่อเจ้าอาข่าฆ่าตาย
จึงเห็นแกแม่ฉันทองของตบข้าง พัดขุนช้างใจบุญเจ้าคุณเอ๋ย
ช่วยฝังปลุกกลไว้ไซ้เช่นเคย ผูกเงยมันกตบหุบตงไป
บับจุมกจุกปากตากกระแตก แสงแสงๆ อ่อนชบสลับไล่ต
พอผพรายนายขุนแผนผู้แฉ่นไว เขากอดโถมให้ลูกตลกของนาย
ขุนช้างเห็นว่าทบจนตบแตก เอาตาแฝกผู้กตบให้ศัพหาย
แต่วกตงขอนชอนทบให้ตบกาย ทำตอยชายขมปากตบมาเรือน ฯ

๐ ฝ่ายผพรายนายขุนแผนแค้นขุนช้าง อดคำหางขอนใหญ่ให้เขยอน
แต่วบ่าแกแผดหายตะตวยเตอน เจ้าพดายเคดอนนคตวยฟันเหมือน

คนนอน

นางพรายบอกว่าเราว่าขุนแผน มาทำแทนเมื่อมันทบช่วยรบขอน
ไม่ม้วยแต่วกตออาข่าอาวรณ์ ยูนกอนเถดนะเจ้าอย่างเค้รำใจ
แม่ของเจ้าเราจะบอกออกมารบ แดงหายวบว่าความตามใจได้
เจ้าพรายงามยามเย็นไม่เห็นใคร เทยวรองให้หาแม่ระแงคอย
จะไปเรือนเพื่อนทางทักตางมา นกนาคาหยดเหยาระตงเผาะผอย
เจ้าแห่งนตส์รณายกบายคตอย ใหนักนอยใจพอพดตอดวง
เดี่ยวแรงตลกผกใจจะไคพัง พอโกรธชิงดังโรเบินใหญ่หดวง
โถมพอกไม่เหมือนเพื่อนทงปวง มีแต่ดวงตลกตบไปหักคอ
รกระหนมอยากเรียกพอดอก จะไปบอกแม่ฉันทองให้พองพ้อ

เลี้ยงชอแซ่แกกามวาว่อน
 จกกระจันเจอยร่องริมตองใน
 ทงเบตผปแกวแหวแหวหัด
 นางวันทองมองหาละล้าละดัง
 จะบนหมสรวารว่าครบ
 แล้วดลเดยวเทยวแดชะเงย

ตะโกนเรียกพดายงามทราวมลวาคี
 ส่อนโฮโพตพดเตนเอกา
 เห็นฝูงนกกกบฏรยงสุดเศรว่า
 ชะนโหยยโหยหวนรยจวนใจ
 พอแหวแหวแหวแหวดั่งด้าเนียงเรียก
 ครวงเซ่งซุ่มคุ่มเคียงนางเมียงมอง
 ความตใจไปทอดเขาตักแก้ว
 เป็นไรไม่ไปเรือนเทยวเชอนแซ

๐ เจ้าพดายนอยสรวัยเศรว่าแล้ว
 เล่าว่า

แดงทูลดลบบบจุมุกของตักไว้
 พอพดกพองของซุนแผนแด่นมาช่วย
 ยิงซาชอกยกอกเห็นบเจบกายา

๐ นางวันทองร้องไห้ใจจะขาด
 แดงเล่าความตามจริงทุกสิ่งไป

จงจอกหวนโหยหาที่อาไศรย
 เลี้ยงเรไรหรงหรงทงกรัง
 เลี้ยงจิงหรดกริดแซ่ดงแดรดังซ
 ฤาบบงชอนเร้นไม่เห็นเดย
 ขอให้พบดกตวทหั่วเอย
 โอ้ทราวมเซยหุดากแดพ้อ

แกวคา

ใจจะขาดคนเดียวกัทยตามหา
 สกณานอนร้งดพรงไฟ
 โอ้ตักเราไม่วิดาอยุ่ไหน
 ยิงอาไศรยแดหานาตานอง
 นึกด้าเห็นยกหุดายหนชนดัยอง
 เห็นตกร้องไห้ละล้นนเห็นเลดยวแด
 แม่มาแดวอยากตวทหั่วแม่
 แม่ตามแดะดวนบ้ายเห็นหายไป
 หม่อมพ้อพาเวียนนงให้หรง

โหด

เอาชอนไม้ทับคอกแทบมรณา
 จึงไม่ม้วยแม่คุณบุญหนักหนา
 พดนาตามลอยล่อยดัยนอยใจ
 โอ้ชาตนมกรรมจะทำไฉน
 เจ้ามิใช่ตักเตาเขาจิงซง

พ่อของเจ้านนภาฯขอขุนแผน

เอาทุกขรอนก่อนเก่าเอาไว้ฟัง
จึงจวนใจไม่มิตจะฟัง

ครั้นจะฟ้องร้องเจ้าเราจวน
แต่ร่อยว่ายาทองประศรี
แนบไปถึงพงพายาพอพตาย
แต่ทางหนวนกรงจึงถึงบ้าน
โอ้ใครเล่าเขาจะพาเจ้าคดาโคด

๐ เจ้าพดางงามถามซักตระหนัก
แน

อ้ายคนนมไซ้พอจะขอตา
ดังดาร์แด่แม่คนของดกแก้ว
เพราะพ่อเคยงเคยงดำไม่ปรานี
ไปสู่ตายว้ายวางเสียข้างหน้า
ขอตาแม่แต่นับไป
โอ้พ่อคุณขุนแผนของดกเฮ้ย
ต้องคิดคุกทุกขทุเรศเวทนา

๐ นางวันทองร้องไห้จิตต์หาย
โอ้ดกแก้วแววตาจะตาไป
จะเหี่ยวหงุดหงิดกระหกระเหิน

เป็นคนแค่นกับขุนช้างแค่ง
หลัง

เคยวนอยู่ในคุกเป็นทุกขทน
มันทำถึงดำหลักขดสัน
แนบไม่พนมอมันจะอนตราย
อยู่บ้านกาญจนบุรีวัดเชิงหวาย
จะดบายบุญปลดอดคอดไป
ทางกันดารเดินดงจะหลงไหล
นางร้องไห้ละอนกถนหน้าคา

พดางบอกแม่ลูกแค้นแค้นหนัก
หนา

ไปหายาอยู่บ้านกาญจนบุรี
จะดับแล้วตายเป็นไม่เห็น
อยู่ทนชวนจะบรรโดย
ด้วยเกิดมามีกรรมจะทำไฉน
แล้วร้องไห้หวดคิดถึงบิดา
เมื่อไรเลยดูจะได้ไปเห็นหน้า
เจ้าครวญคร่ำว่าด้วยอาไโดย ๆ

กอดเจ้าพดางงามน้อยละห้อยให้
หนทางบ่ค่าไม่พขไม่เคย
เจ้าจะเดินไปถูกฤาถูกเฮ้ย

โอ้ยากเย็นเข็ญใจอะไรเลย

เพราะกรรมเคยพราดสัตว์ให้

พดด้วง

เดี๋ยวนี้เจ้าจะพราดไปจากแม่

แม่จะเห็นโอรสให้หาย

พดด้วงดัดจริตอดแสบใจแนบกาย

จะเห็นให้ไม่วายพะย่ะตา

○ จนจนคำนาคางดงพราดพราด ปิดอดชยายพราดน้อยเห็นหา
อ้ายศัตรูความจะตามมา แม่จะพาเจ้าไปฝากชรวิญญูไว้
แต่พากันคนคิดไปวัดเขา เห็นสมภารคณเข้าไปกราบไหว้
แต่เจ้าความตามจริงทุกสิ่งไป เจ้าคุณได้โปรดด้วยช่วยธุระ
เอาลูกอ่อนซ่อนไว้อยู่ในห้อง เผื่อพวกพ้องเขามาหาอย่าให้ปะ
ท่านชรวิญญูเถาว่าเขาจะ ไว้ธุระเถิดอย่ากลัวกลัวเลย
ถ้าหากยามาคนจนถึงห้อง ก็นมอของเจ้าว่าดีกาเอ๋ย
เจ้าลูกเอ๋ยเขียงดุกไม่เคย อย่าทุกข์เลยดงจะช่วยดุก

อ่อนไว้

○ นางวันทองหมองหมองไม่ต่างทุกข์ กระหม่อมจุกดุกยานาคาไหล
เห็นจนคำจำตาทั้งอาไธย ดงบันไดเดินด้วยจนเย็น
พอเข้าไปในวัดคำผไทผอง อ้ายตายโหงหักคอกไม่ขอเห็น
แต่ชาตนมกรรมจึงจำเป็น ได้ชายนชานมาเป็นดาม
ชนบทเรือนเหมือนใจระจากร้าง เห็นชนข้างชิงชงผนหดหน
เข้าในห้องหมองอารมณ์ไม่דםประดี เห็นแต่ท่อนเป่าอย่างเศร้าใจ
คิดถึงดุกผูกพันให้หวนออก นาคาคกมอยผอยจะห้อยให้
โอ้ลูกเอ๋ยเคยนอนแต่ก่อนไร จนเจ้าได้สืบเขานแดง
อยู่หลุดหลุดพดด้วงไปจากแม่ แม้ยังแต่เห็นแต่ฟูกของดุกแก้ว

ไอ้พดางงานทรมานส่วาจะคดาดแคตว เลี้ยงแจจแจจวณทองนอง
นาตาฯ

○ ฝ่ายขุนช้างคางเคราอายเจ้าเดห์ เมาโมเยี่ยมกรมอัยรมเฝ้า
เลี้ยงวันทองร้องไห้จุดไฟมา ต้องคุดหนางเคียงบนเตียงนอน
ทำไถตไถถามเป็นความหยอก ถาหนามยอกเจ็บป่วยจะชวย

ถอน

พดางรับชวญวณทองร้องตะคร
เจ้าทกชวณร่ำคาญประการิตา
○ นางวันทองชองชดัดบดหน้า ขุนช้างร่ำทำท่าเข้าควาไซว
นางผลักพลกหยิกชวณว่ากวนใจ ไร้อะไรน้เต่าเฝ้าเข้าช
ดกชวหายตายเป็นไม้เห็นศพ อย่างมากดบรอยเลื้อเบอบดง
เจ้าพาไปในป่าพนาถ แดวกมพามาว่ากระไรฯ
○ ขุนช้างฟังชางแกล้งแม่เจ้า ข้าเมาเหต่าหัดบชบสัดบได้ด
ใครบอกเจ้าเล่าว่าชวพาไป หัดชนไม้ได้คานชวมาเกดิช
เมือกดางวณยงเห็นเด่นไมหัง กบอายของอิดกตกอบ
แต่ว่าเจ้าเตากชางนงนหม ว่าแตงสชยาให้ตงไปดิน
ดกปะหัดทำไถได้ออกกบ ดวยว่าพคนร่ายอายคอผ่น
น้จะทบชบชบเหมอนกบรน งำงำไถไปกินเดี่ยวแดกกรรม
แดวกแกล้งเรื่อตอกไปนอกห้อง ตะโกนร้องเรียกชามาตำพด่า
ไปเที่ยวตามถามหาถ่งทำนา ไม่พบทำถอนใจดับไปเรือน
วันสุรามาคมดมดค อดรร้องไห้ใครจะเหมื่อน
ชวหรือชวางกลางแจ้งเห็นแสงเดือน ไอ้พอเพอนชวตของบครงค
แกตงร้องว่าครวครวญทำทวนโหย ตะโอดโอยเอกท่มจนดุ่มหอง

ถึงทอมปลายกรายเกร็นเป็นเคินดง บีกเจ้าฮอนร่อนดงในดงเคย
 แถ้วรตวกตวเมียร้องเดี่ยวใหม่ เจ้าจำโกดพอแล้วตูกแก้วเฮย
 เดียงฮอแอแผกายนอนหงายเงย จนตมเดยชมเซาด้วยเมามาย ฯ
 ๐ นวดนางวันทองค้อยย่องย่าง เห็นขุนช้างหัดบดมอารมณ์หมาย
 สะออนนอนพนมูกถึงตักชาย จนพดตพรายเพราะผัวเป็นควมาร
 จิงเยบไถได้ชนมกับสัสมตม ทงเซอมจันอบตักพดตบหวาน
 แหวนราคาห้าซังทองบางตะพาน ถ้วนต้องการเก็บได้ในไถ่น้อย
 ไปอยู่บ้านท่านย่าจะหายาก เมื่ออดอยากอย่างไรได้ใช้ด้อย
 แถ้วนงนกรกตรานาคายฮอย รำคาญค้อยสรียาจะคดงไถด ฯ
 ๐ จะถ้าวถิงพดายงามทราวม พังสัสมถารอยในห้อยนงร้องให้

ดั่งถ้าว

พวกคิษย์เจนเรณชคินช่วยฝนไฟด มาดบได้แผดทมนคริน
 แถ้วสัสมถารทานหัดบระบงเยบ ยงเยนเยบเยอกใจเมื่อไถ่ชน
 เพราะตักแม่ผูกจิตคคคถึงกน เผาไฟฝนเพิ่นแต่เห็นแม่มา
 คุเหวาร์ของซ้องเดี่ยวถ้ำเนยงแจ้ว ให้แถ้วแถ้วว่าวถนทงร้องเรียกหา
 สะดุ้งใจไหวบตงหัดบตา ร้องขานชาดคเดี่ยวแค่เที่ยงคน
 ครนรล็กนกไดไห้ตะฮอย เจ้าพดายนอยนงนอนถอนสะออน
 จนเคาะระฆังหงเหงเหงเดี่ยวเครง สัสมถารตนเคอนชคินสวดมนคเกน ฯ
 ครน

๐ นางวันทองร้องไห้เมื่อไถ่ถูง นาคางฟุ้งพาแดงเป็นแดงเด่น
 ด้วยวัดเซาเข้าใจเคยไปเจน โจงกระเบนมันเหมาะห่มเพดาะดำ
 แถ้วถ้อไถได้ชนมผ้าห่มห่ม ออกย่างคุ่มดินเหยาถ้าวถดดำ

ดงจากเรือนเขื่อนมาข้างท่าน้ำ
 ถึงวัดเขาเขาดรุดตกน้อย
 จะนั่งหยุดพักจาจะทำการ
 ให้ชนมด้มดักแก่งกรัก
 หนทางบ้านกาญจนบุรีตรงนั้นแต่
 อุดดำให้ไปให้ถึงเหมือนหนึ่งว่า
 จงหมายมุ่งทุ่งกว้างคามทาง
 เกวียน

แล้วไล่จุกผูกไถที่ไล่ของ
 แล้วทอดตักผูกใจจะไถถกัน
 ขอเดชพระไพรซ้ำให้กวราบ
 ทุ่งปล้ำเขาเงินขอเชิญพา
 ทุ่งพอกขุนแผนแสนวิเศษ
 ช่วยดกชายพดายงามเมื่อยามจน
 นางครวญครวญว่าน่าตลก
 แม่อมทองครองเตียงทองเพียงน
 เคยกินนอนนอนแม่ไม่แห้ว
 ทุ่งจกไรใครเล่าจะเกดทัพ
 นบมีไคมาเห็นหน้าแม่
 โอ้เสียชาติวาสนาแม่ข้าพ
 จมผดผดกพดกจาก
 มานดกตกจากวิบากกรรม

แดวรบราเดินตรงเขาดงคด
 เห็นมาคอยนั่งท่าน้ำดงสาร
 ดาธมการพามาป่าดงแก
 ดงสารนักรจะร้างไปห่างแม่
 จำให้แน่นระอย่าหลงเที่ยววงเวียน
 ให้คนอย่าเป็นอาจารย์สอนอ่านเขียน
 ที่โด่งเดียนดัดไปในไพรวัน

ให้แหวนทองทุกทำดั่งมิ่งขวัญ
 ด่อนอนออกปากฝากเทวา
 ช่วยกำหราบเสื้อดั่งหิมหิงษา
 ไปถึงย่าอย่าให้หลงเที่ยววงวน
 บังเกิดเกศแก้วตาธมถ
 ให้รอดพ้นไทยพาดถึงกาญจนบุรี
 เหมือนหนึ่งอกพพองเป็นหนองผี
 ได้สืบสืบเคสแล้วจะแคล้วกัน
 จะอ้างอ้างเปล่าใจในไพรธันท์
 จะนับวันนับเดือนไปเดือนดับ
 จะห่างเหินหายเหมือนเมือเดือนดับ
 ให้อย่อยยับยากแค้นแสนระยา
 จนแสนยากอย่างนั้นแดวมหน้า
 ด่อนร่ำรันทดลัดใจ ฯ

๐ เจ้าพาดายงามความแค้นดังสำรแม่ ข้าเถียงแต่คุณหาหน้าตาให้

แต่กรบกรามมารดาด้วยอาไธย

แต่ครวญนกรรณจรจาจาก

เทยวหาเพื่อขอให้ปะเตชะบุญ

แมร์กตฤกฏกรวยจากรัก

จะกินนอนนอนมาเมตตาเตือน

แม่วันทองของตูกจงกตบับน

จะกมหน้าตาไปมิได้กต

ตูกเคิบใหญ่คงจะมาหาแม่คุณ

ท้องพลัดพรากแม่ไปเพราะไอชุน

ไม่ตามคุณมารดาจะมาเขอน

คนชนลักหมั้นแค้นไม่แมนเหมือน

จะจากเรือนร้างแม่ไปแต่คว

เขาจะพาอวดคุณแม่ทุกหัว

แม้อย่ามัวหมองน้กจหงักใจ

๐ นางกวดจับตบหลังแค้นดังสำรแม่ ข้าถวยพรพลาชน้อยละห้อยให้
พอไปด้ศรีสวัสดิ์ก่าจตโรย

ตูกผุช่ายลายมอชนนลือยศ

แต่พาดกขอกมาข้างทาเกวียน

ตูกกแต่ดแม่มแมตูก

ละอนราอาตาดด้วยอาไธย

เหตยวหลังขงเหนแม่แต่เขมน

แต่เหตยวเหตยวเตยวตบับวญญา

จนเคิบใหญ่ยังยวดได้บวชเรียน

เจ้าจงอดคำให้ทำรมาเด่มน

จะจากเจียนใจขาดอนาคใจ

คางพนผกเพียงว่าแต่อดตาให้

แต่แแรงใจจากนางตามทางมา

แมกเห็นถกน้อยละห้อยหา

ไอเปตาตาคางละอนยบตง

๐ นางวทของทนของมิดกรอชร้าง ไม่เหมือนอย่างคนทงปวงมัน

หวงหิง

ออกชายทงเมนเคนตะบง

ทุกเขนเข้าเคร่าหมองเฝ้าร้องให้

ถึงยามกนถันรดีดัดชดชอน

กตบมาถึงเรือนราระการตรม

ด้วยอาไธยพาดายงามทราวมถนอม

จนชบสอมผอพรรณทุกวณคน

๐ เจ้าพดางงามความทางไปกตางทุ่ง เขมมุ่งเขาเขนเคินตะชน
 ออกหลังบ้านคางคะคุมเป็นพุ่มพน รมรณรงเรยงคยงคะเคยน
 คันแควงกรวักกระทุ่นชะอุมออก ทงช่อคอกกุดไผ่เหมอนไมเขยน
 เจ้าพดางเพ็ดพดนพดางความทางเกอยน คดคะเคยนตมเวอยเฉอยเฉอย

มา

ถึงโคกพ้องหนองสำนบ้านกระเหรียง เห็นโรงเรียนไรผายทั้งชายขวา

พริกมะเขือเห็ดองามอร่ามคาว	ด้วงกิ้งกั้งแก้วกนเคียวบินช้อ
เห็นไก่เคียเขยคุยทอขุไม้	กระชอกไถ่ตดเคียวฉมเป็รียวเป็รีย
พบนกขลุ่ยผ่องใหญ่ไถ่กระพ้อ	มันบินหว้อให้ร้องกระนองโจ
จนเห็นอยเมื่อยขอให้ทอแท	คิดถึงแม่จันทองแต้วรงให้
พระสุริยาสำนหลังไรไร	เหมือนจิดจิดใจเจ้าจะชาตดงรอนรอน
พอจวนพดพบผ่องจจจจนอย	วงร่อยรอยตามเขาเห่าหอน
แต่ขงเส้นโตมาให้อาวรณ	ถึงดงคณนแดนบ้านกาญจนบุรี
เห็นจตุรารางขาวเขาตุเกาเก	ยังมีแต่รูปพระชนดิห์
โบทโบริาณบานประตขยอยู่ค	พอราตรีกราบไหว้อาไศรยนอน
ครนรงเขาเอาชนมทงดมดม	ออกกนชนแควออกเคินเนินดังขร
ถึงบ้านกรวักทวงคนเขาหาบคณ	เห็นเค็กค่อนควายของคณังไป
ไม่รูความถามเหล่าพวกชาวบ้านว่าเรือนท้านทองประศรีขยู่ไหน	
เต็กบ้านนอกบอกเล่าให้เขาใจ	แกอยไรร่อนนั้งแตดบ
มะขมใหญ่ในบานกนหวานนั้	กไปดกบอยแกกอยจับ
พาดวยไคอาบรกหยกเคียขบ	รายเหมมอนกบผเล็ดแกเห็ดอคว

ถ้าถูกใครไปเตะแกเห็นเข้า แกจับเขามมยานพัดกระบวนหัว
มาถามหาว่าไรช่างไม่กลัว แกจับตัวตายยานมมยาน ฯ

๐ เจ้าพดายงามถามแจ้แจ้แกด้งว่า เองช่วยพาเราไปชมมะยม-

หวาน

จะชนตกหักหื้อจนพอกการ มาดูท่านทั้งต้นกันด้วยกัน
พวกเด็กเด็กดีใจไปลิ้หว่า ชื่อนข้าวปด้อยควายแด้ผายผัน
บางเห็นบนานางเกยพวงพัน หัวเราะกันก็จะหื้อให้พอแรง
พอดถึงบ้านท่านยายทองประศรี พวกเด็กชเรียนให้แด้แอบแฝง
เจ้าพดายงามถามจิตตยงคิดแด้แด้ คอยลัดแด้แด้แด้มาแต่ไกล
ดงเียบเขียบเตียบบริบมขอบรว ไม่เห็นตัวท่านย่านาดังได้ย
ประศหียบยงยงยงไป แด้ยงแต่ในออกแอดแอดแอดแอด
รว่าคนบนบนบนบนผาย จะอุบายบอกความตามกระแด้
ชนมะยมหื้อลื้อทำคอแย ให้ท่านแด้เห็นมาเอาตัว
จึงจะบอกออกตามเนื้อความตามโดยกับยักำเนตบงเกิดหัว
แด้แด้เมยงมของยงคอดเขาดอดรว คอยแฝงตัวชนบนบนบนมะยม
แด้แด้พยกกวกวเรยกายเด็กเด็ก ตกเด็กเด็กหุดดอบคอยหมอมกม
ระวังตัวกถวยายเจ้าเจ้าคารม เกบมะยมชุปชิบกระหียบคา ฯ

๐ ครานนี้ท่านยายทองประศรี กับยายปด้อยเปดอยู่เคหา
ให้พวกเหล่าบ่าวไพร่ไปไรร่า ตามประสาเพศบ้านกาญจนบุรี
แต่ขุนแผนแด้ณต้นทตองคิตคก ไม่มีลื้อเซว้าหมองทองประศรี
จนชบผอมตรอมใจมาหตายบ อยู่แต่ในหียงของนาคา

แต่ให้ไต่ ไต่ ย่นมะยมหัดน

เห็นเด็กเด็กเตดตอดตอดเข้ามา

ดงบนไต่ยายเด็กเด็กเตดตอด

ซักใครเคาะเหตักอเอาพอเพียง

มองเขม้นเห็นตุ๊กหิวจุกน้อย

อย่าแอบอิงนั่งตงเทพพม

๐ เจ้าพยายงามควมพรนชนหยด ความกตัญญูแด่กตัญญูเป็นหนู

จึงว่านถนาคอกบอกรให้

ทองประศรีขานว่าอูเหม

มาเถิดมาอย่าจะให้ไม้กระบอง

เจ้าพยายงามความกตัญญูคนตัวขึ้น

แถมกกว่ายาคักกวัชไร

๐ ทองประศรีหลังเตี้ยดงผิง

มาแต่ไหนดกไทยหรือตุ๊กจัน

เจ้าพยายน้อยหอบแถมบนอบ

ข้าเป็นตุ๊กพอชนแผนแด่นัดท่าน

จะมาหาษาขอทองประศรี

ขานเขม้นเห็นจริงทงกระบอง

แถมดาควชเหลือไม่เชอเจ้า

จันหิวหอยพดอยนอพอหนา

ช่วยฝนไฟให้เหลวเร็วเร็วเข้า

แกตกนารารดหมดรา

เป็นกัจจวดแหวกมอตามช่องฝา

แกดวยควาไมกระบองค้อยมอเมียง

แกไต่ทงดาทอม่นตอเถียง

พอแหว่เตี้ยงอยู่บนต้นมะยม

เหมอ้ายจ้อยโจรป่าดาขรม

ดงมากมึงตงดองกระบองก ๑

อนทอยเมืองดีพรรณบานฉันทอง

อ้ายเจ้าเดหิดานข้ามน่านทอง

แกค้อยจ้องจะทำให้หน้าใจ

หยุดชยน้อยไม่กล้าดงมาได้

โจนดงไปกราบยาที่ผ้าต้น ๑

จระมดมังกไม่ปรับเขาทพยสัน

เผ่าตักบนมะยมห่มหักราน

ฉนเจบบอบแถมอย่าเมตดาหิดาน

ช้างฝ่ายมารดาขอแม่ฉนทอง

อย่าเพอตฉนจะเลวความเคี้ยวหมอง

กอดประคองรับขวัญกตนาตา

ชนตเอาหิดานรักเบนนกหนา

แถมพามาฉนเรอฉนเคอนยายปด

อเปดเอาฉนดางหน้าออกมาน

ช่วยชดดีไทรมขมนัดเป็นขาม

แต่ทำไฟให้ถ่านดังสารเหลื่อ
เจ้าขอไรใครบอกออกเนื้อความ

มานั่งเดื่อตนไคปราไศรยถาม
จึงได้ตามชนมาถายาย ๆ

๐ เจ้าพลาญนบยัธยเศวราแต่เตาเรอง แต่อยู่เมืองสุพรรณเหมือน
หมหมาย

แมงทองครองเวียงไคเคียงกาย
ให้ให้อยู่ชนข้างเหมือนอย่างพ่อ
พาหลานเที่ยวเตยทางไปกตางไพร
แมงบอกออกจาพยชชนแผน
อยู่ไม่ได้ในสุพรรณจึงคนมา

๐ ท้องประศรรคอกชกผางผาง
ตกอเถาเทพทองคลองนาชน
ทำราวเจ้าชอตกคิดพอง
แถบนาคำราวอกพรพร
เมือชชนวนมาว่าเป็นดก
พดางเรือกอไหมทในครัว
พยบายเบียงเตียงตะวาพอกชาบา
บ้างล้มไฟได้คอกกนยงวัน

๐ ครนพดบคายารชองทองประศรรค
เขมบายศัรนมแมวจอกแก้วมา
เทียนตอกไม้ไรชาจนระพรพรอม
ดกประหล่ำกำไธไรชอกกอง
เขาดัดไล่ให้ถ่านดังสารเหลื่อ
เหมือนพอแผนแค้นเหมือนไม่เคตอนคดก ทงหาคมด้นเป็นนบ

ให้ชพพายงานน้อยแกวกตยใจ
มันดงตอหถานหงไม่ดังได้ย
เขาชอนไม้ทบคอแทมมรณา
ชนข้างแคนเคองคตฤชยา
ชอพงบุญคุณเข้าประดำจน ๆ
ทคชยชางชาคชชชยหาชน
จะสาคนเดียงทงเป็นนาเอนด
ให้มันตองโทษกรจนอชน
พอมาอยู่บ้านช่าแต่ชชชชกต
มันมีถกนพยานพดกระบานหัว
เขาแกงชชชชชชชชชชชชชชชช
ทงมอญถากเด็กนาเขามาต้น
ตามทถนบ้านนอชชชชชชชชชชชช

เรียกชชชชชชชชชชชชชชชช
ได้ชชชชชชชชชชชชชชชชชชชชชช
นามนพอมแบ่งปร่งพ่งทงหอย
บอกจาของพอเจ้าแต่เขี้ยวมา
ด้วยหน่อเนชนกรกเป็นหนกหนา
ทงหาคมด้นเป็นนบ

พดางเรียกหาชาคนมาบนหอ

บายศรีตรงพรงพร้อมหม่อมค่านับ

๐ ขวัญพอพดางามทราวมดวาคี
ถ้วนของขวัญจันทร์จวงพวงมาโดย

เห็นแต่เนื้อเค็ดถึงหยิ่งดั่งค้าง

ขวัญมาหาอย่าเถิดอย่าพลัดเพดิน

แล้วจุคเหียนเวียนวงตั้งให้ขาว

คอยรับเหียนเวียนตั้งเป็นวงไป

มะพร้าวอ่อนบ่อนเจ้าทงชาวขวัญ

ให้สาวสาวดาวเคียงทงเลี้ยงด

๐ พอเมือเมือมดง เหาพวงเป็นเฝ้า

ขวัญอ่อนร้อนเร่ หว่าเหว่ดูกาย

ขวัญเผื่อเมือเมิน ขอเชิญขวัญพอ

ชาวเหนียวเต็มพอม ชาวบ่อมเต็มบ่าขวัญเจ้าจงมา ดั่งกายพดางเขย ๑

๐ แล้วพดางมอญชวนชอเลี้ยงชอแอ ร้องทระแยบองกะเหาะเย้าย

โห่ร้องต่ออกนเป็นอันตบ

เจริญรับมิ่งขวัญรำพรรณไป ๑

มาชมภาชนะทองอันส่องใส

ขวัญอย่าไปบ่เขาตำเนาเนิน

จะอ้างอ้างเวียดกระหะเหิน

จงเจริญรับมิ่งอย่ามัวไถย

มันให้กรวดเกรียวด้นด้นไหว

แล้วดับไฟโบกควนให้ทันท

กระแจะจันทน์เจิมหน้าเป็นราศี

มาชอป้อชชนท้าวขวัญนาย ๑

ชดปดาดัดขาว ขวัญเจ้าศกหาย

อยู่ปดายยายงู ท้องทุ่งท่งนา

พวงชอเลี้ยงชอ ขวัญพอเจ้าเจ้า

ดั่งกายพดางเขย ๑

เตาะเหย

อกระหนายพดางามพดทราวมเขย

ให้อยู่ดกนคตมเมยด้าว

มอญนามาขวัญจงบรรเทิง

ทองประศรีจิตใจโห่เงินบาท

ถึงเวลาดาเจ้าชาท่อนอน

๐ เจ้าพดางามถามย้าวว่าพอแผน

ไม่เคยคุ้นคุณย่าช่วยพาไป

ขวัญเขยยกกะเหี่ยงเกรียงเกดิง

เหี่ยงกระราวกนตะตะเถิงเกดิง

จะเบ็งยี้กะปโปน

เห็นแต่ท้าวพรงพร้อมดตมดัดดอน

มีพุกหมอนมั่งม่านดำราญใจ ๑

ต้องคืบเคนเคองเรณูเป็นไผ

พอหลานได้เห็นหน้าปดาคว

013377

-9.FEB.1977

ได้ฟังหลานท่านย่านาคาค

พอเอ็งย่ำว่าไรเขาไม่กลัว

ไปทูลขอพระองค์ทรงพระโกรธ

แต่ไม่ต้องจงจำอย่าล้าหลัง

รุ่งพรุ่งนี้ยาจะพาเจ้า

ให้พอเห็นเย็นอารมณ์ได้ชมเชย

○ เห็นแสงทองหมองจิตคิดถึงลูก ตั้งว่าผูกข้างดีประทับใหญ่

ไล่ข้าวปลาผ้าผ่อนก่อนตะไ

ทองปณยาตาคูแฉพลูหมาก

อ้ายกุกตาหุดอเป็นหมอกความ

ลงบางขามข้ามบ้านสะพานโสด

ต้องวันครึ่งถึงกรุงอยุธยา

○ จะกด้าวฝ่ายนายขุนแผนทแฉนทุกซ แต่คิดคุกรัดของให้หมองหมาง

อยู่หับเผยเคยสะอาดขาดตัวเอง

ผมยาวเกด้ากระหวัดคึดไม่เข้า

อยู่เปล่าเปล่าเด้ากัจนพันกำดัง

ให้นางแก้วกิริยาช่วยทรรัก

ไบตะบาทคาคได้ด้วยง่ายด้าย

พอมารคามถึงทบรับเข้าห้อง

เห็นลูกชายพลายงามถามทั้นใด

○ ทองประศรีขแจ้งแกลดงเด้า

แถมบอกความตามทมิศัตร

ตะอนอกอาครว่าทอหัว

เพราะเมามัวเมี้ยดาฉนางชาววัง

ให้ตงโทะทนทุกซได้คูกซัง

ถึงสืบปีแต่ยังไม่พินเคย

ไปหาเขาอยู่ทบรับหับเผย

พุดจนเคยถ่มหัดบระบับไป ๆ

ตั้งว่าผูกข้างดีประทับใหญ่

กับได้ไฟฟักแฟงแดงน้ำคาค

จะไปฝากขุนแผนแฉนตงตำ

แฉวพาหลานขึ้นช้างเดินทางมา

ออกทุ่งไถ้งเถยทางไปข้างขวา

ลงเดินพาพลายงามไปตามทาง ๆ

○ จะกด้าวฝ่ายนายขุนแผนทแฉนทุกซ แต่คิดคุกรัดของให้หมองหมาง

จนผอมซูบรูปร่างคุดรัง

เหตุด้วยเขาคงทนทมนต์ขัง

อยู่ด้าหิ้งทำการถ่านกระทาย

ขุนแผนถักขอบรัดกระหวัดหวาย

แฉวนไฉยทงเรอนออกเกล็ดออกไป

ทงชาวของผู้คนขึ้นมาให้

นลุกใครหน้าคาน่าเอ็นดู ๆ

นลุกเจ้าแต่เป็นไรไฉยเอ็นดู

ขุนแผนรับขวัญกณนาค

เขาดูรวมดอดคอดจับแล้วตบหลัง

แค้นขุ่นข้างคางจะคืนสันขวา

อุตควาพาดันทองไปครองคู้

ทั้งตกเตาเอาไปฆ่าเหมือนม้าวัว

อนันดาจ่าจะไปให้ถึงบ้าน

ถูกผู้ชายตายไหนก็ตายไป

๐ ท่านย่าทองประศรีว่าพอ

ไปฆ่าผิดคิดว่าฆ่าขุนช้าง

ถูกของเจ้าเล้าก่มาหาเจ้าแล้ว

จงฟังแม่แต่ท่านนั้แต่กันไป

ถูกของเจ้าเล้าแม่จะรับเลี้ยง

ทกรวโกรชโทษกรจะผ่อนคลาย

โบราณท่านส่มมุติมุขย่น

ที่ทุกข์โศกโรคร้อนค่อยผ่อนปรน

๐ ครานนขุนแผนแสนดีภาพ

ถูกเห็นแม่คุณค่อยอุ้มใจ

อันคำหรับตำราสารพัด

ถาดมหลังตรงไหนไขออกดู

แล้วตบหลังถึงความพยายงามน้อย

รู้งไรก็ไม่สู้รู้ชา

เรายากแถมแถมดาอย่าประมาท

ทุกวณนมแต่ย่างการุณ

น้ำตาพรงพรงพรายทองชายชา

มันชะตาชะเตยจนเคยคู้

เห็นว่าถอดดีดัยไม่คดหัว

หมายความว่าถอดแล้วกรรมง้อยจ้งไร

ด้นกระบานหัวเชือดให้เลือดไหล

ชัดใจดีดัยคดกพันฟาง ๆ

แม่จะขอทานทักเหมือนชนชดขวาง

จะด้นสร้างบาปกรรมไปทำไม

ไขเชือดแล้วเจ้ายังมีอยู่ไหน

พอจะได้ภาวนารักษากาย

ช่วยกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงไว้ได้ถวาย

ครวเคราะห์ร้ายเจ้าจึงเจียมเจียมตน

ยากแถมมีใหม่ด้าเร่งถึงเจ็ดหน

คงจะพันโทษทัณฑ์ไม่บรรโดย ๆ

ก้มกราบมารดาน้ำตาไหล

ช่วยสอนให้พยายงามเรียนควมรู้

ถูกเก็บจัดแจงไว้ที่ในตู้

ทองของครของพ่อตอกันมา

เจ้าจึงค่อยรำเรียนเขียนคฤหา

ไปเบองหน้าเคบใหญ่จะให้คุณ

ทงสันญาตสันเชอจะเกอหนน

พ่อพงบุญเกิดถูกได้ปลุกเสก

จนกว่าจะเหมือนนกขมิ้น

อันพอนมโหฬารโดยไกลเคียง

พดางทอดพลาชงามเอยไว้น้อมอก นาคาคถพร่างพรายทั้งชายชา

โหมกรรมทำไฉนแต่ไรมา

มาหาพ่อพ่อไม่สิ่งไรผูก

อยู่หอยกบขนิบงคงกระพัน

ถึงตาทอเท่าไรอย่าไต่เถียง

ไม่ไต่เถียงดุกแด่นะแหวตา

พอเห็นหน้าดุกแด่นะแหวตา

ยังแต่ดุกประกาศจะทำขวัญ

ไต่บองกนกยาขวางหน้าไป

๐ เจ้าพดางงามความแสนดังสารพื่อ นาคาคถคดคดชกชกไทด

รับคำร่ำว่าประสาใจ

ไต่คณานาคาชาวทุกเขาคา

ให้พื่อพินทุทชแต่ดุกยา

ฉันใดร้อยด้วยช่วยบิดา

ทพื่อทำพินทุทชหูกา

จะอุล้าให้เถาเรียนค้อยเพียวไป

๐ ชุนแผนแสนดังชาติจะชาติจก กะจิริตรูว่าจะหาไหน

นำส่งสารท่านข้าพดอยาโดย

ชุนแผนว่ากระยู่ไม่ได้

เหมือนนกบนรกลกทงเบญ

แต่พอนเจ้ากรรมนราร

คนทงหอยนวมมลกนเคย

ทงชาวปลาดำรพทกน

ค้อยเบาใจไม่พกคองตักดา

ถาแมนเจ้าจารย์นควานรีไต่

ถวายนวพระองค์ทรงธรณ

นำคาไทดพรวกพรวกเพราะยากเย็น

ในคอกใหญ่ยากแค้นมันแสนเรื้อ

มิไต่เงินไทยทณทักกนเคย

อนุญาตให้ยู่ทบในหีบเผย

เขาจะเผยพื่อไม่ต้องดุกจงจำ

พระหมื่นศรีเชอช่วยชบอุปถัมภ

คณทณถวณพาดวยปราน

จะพาไปพงพระจมนศรี

จะได้นกเกยรยศปรากฎไป

๐ พดางงามน้อยร้อยเศวราบเจ้าคะ ดินจะพากเพียรเรียนให้ไต่

วางพทจากพาทค้อยคใจ

จนจนไทดไทดเพดถึงเวตา

ทองประศรีตั้งความว่ายามคำ
 ขุนแผนแสนจะท้าวไหว่มารดา
 ตามยามาพันทบทพิชัย
 ทั้งขุนแผนแสนจะรักเพียงชาติใจ
 ไปขุนช้างข้างจิตทำการร้อง
 ออกข้ามทุ่งกรุงศรีอยุธยา

○ อันเรื่องราวกล่าวความพยายงามน้อย ค่อยเรียบรอยเรียนรุกร-

ทองประศรี

เรียนคมกริพทศเพทพรเวทมนต์
 แดงถอนถอดถกตองเป็นรื่องหน
 แดงเตาเมตต์เล็กขมนกนนามน
 แทงจนเหล็กแถมด้วยชน
 ทั้งเจษณดากเหมือนไม่เคต่อนคลาย
 เดดะไซ้ตรวนได้ดังใจหมาย
 เมษนายสุริยจันทรชนน

ทองประศรีสอนหลานช้านาญมา
 ดุชาดอขวานทวนเป็นนวลหน้า
 กริยาแย้มยิ้มทิมทิมงาม
 ใครแลดบรักใคร่ปราไศรยถาม
 ได้สืบส่ามบีแด้หลานแก้ว
 แดทนายาจนตมตมหม
 บ้างบดปดือด้าดดาตมเจม

ทั้งขอมไทยไต่สนกษนด
 บัดมตงตวนะบัตตลอด
 หัวใจกริตติทชเจเด็นหักถ
 เข้าในหึ่งตองวิชาประจำเด็ก
 มหาทมนนยงคงกระพัน
 แด้วทำคัวหัวใจคืบได้
 ดักคตมนตจิงงกำบังกาย
 ทั้งเรียนขรรคมกริฐานนพพานสูตร ร้องเรียกพศพรายปราบกำหราบณ
 ผูกพยนต์หุ่นเหยาเข้าราด
 จนอายพยายงามสืบส่ามขวบ
 ด้วยเนื้อแตกแรกรุนละมุนตา
 ในคาถตมคมขาคัดวธบ
 ทองประศรีจิตใจได้ฤกษ์ยาม
 จะโกนจุกสักคิบชนสืบคำ
 พวกลเพื่อนบ้านมาเฝ้าทมหากพ

ทั้งหม้อเงินหม้อทองตำรองตง
อัทธมจันทนพระกัศระเตรียม
ถึงวันต้นมนตขรวกเกิดเถา

พอพัฒนาทยาคาดกระดะชุกร
นั่งถวดมนตจนจบพอพบค่า
ผู้ชายเลี้ยงดบเบียดสาวชาวละว้า
ผู้หญิงหยิกตะกายผู้ชายทบ
จนหงคตงใจถบไอคา

ทองประศัรดีใจว่าใครแพ
แล้วให้หลานผดตดมาเกก้ง
ขรวกเกิดแถมองเห็นทองประศัร
เจ้าขรวกย้ายปากนาหมากรุก
เคยวนเถาเจ้าขุนแผนยงกตคูก
ท่านขรวกครตพอของออพตาย

ท่านขรวกครตพองให้เคองแคน
เมื่อความรูกต่อนเจ้าหต่อนไคว
อายเจ้าชุกไควมาแตกอน
หัวเราะพตางทางเอกเซนก้อง
เห็นหนารกตถณะกณดาต
ถาดวงนชนโรคโถดกยาม
แตกมเมยเสยถนคตบต
แต่ยายนชหตงจจะงงวช

มตงตงชได้นามนคไควจนเบียม

ตามธรรมเนียมชองกตองนตองทาน

อัยวตเขาชนไกไถกตกับบ้าน

ท่านลัมภารพาพระตงชตบองคมา

กชคนามนคตาดเลียงนาคา

เลียงเฮ้ออัยคตตเมอชตนา

เลียงหนบหนบเหณะเหณะแะระชยา

ตกชนปตากนออกองเลียงคตง

ตงกนแถวอัยคตบตอหัง

เขาไปนังกราบกรานลัมภารคร

ถามว่านตลกใครเถาไช้หน

เถาให้รู้แคตตนมจกนปตาย

นโกนจกแถวจะได้ไปถววย

แะระหคตตยเคตตอนบั้งถาอย่างไว

ทุกอัยแผนถอยเทไม่แกไช

ยังวงไปเข้าคูกสนกจรง

จจะทกชรวอนออนหุเพราะผู้หญิง

พินจกนคตกายเจ้าพตางาม

จจะมวตณาคชคานหาม

กตองคตมตถณะว่าจจะรวบ

ตวตคานนรปชาวเบนถาวถววย

คตองถกตววยตโมกโถกโถกถ

แต่ท่านหรือหรือว่าขอหน
ก็แต่ว่าอายุสิบแปดปี

ทั้งเมียสาวชาวเหนือเป็นเชอแถว

อินอายชนแผนพอของขอพดาย

นับแต่บัดนี้ไม่ทุกชวอน

ทองประศรีจิตใจไหวเจ้าคุณ

ดมการรับกัณมายังอาวาศ

หาเดภามาทอทอวด

ดูท่านของพองคอเลี้ยงออแอ

คารของศรีศรคแตชนรคณครบ

แต่นายทั้งดั่งโด่งเต่งโด่งโดก

ฝ่ายนายเพชรเม็ดมากดากซ้ำซ้ำ

ส่วนนายมาพระยานทักคนตลก

คาทองอยู่ว่าภาษาดา

ครึ่งรุ่งเช้าเจ้าพดายก็โกนจุ

จนผมยาเจ้าได้คตมหัดไทย

เดชะบุญทูลของพ่อพันโท

แต่นงกตรกตราจนราตรี

ทำคดงควาเฝ้าอดนด้วยชอนหวาน

จะได้เฝ้าเจ้าชวคตชิตชอบพอ

๐ ทองประศรีจิตใจให้อนุญาตเจ้าเชอชาติวงศ์พดายจงผายผัน

จะได้ช่วยพ่อแม่คิดถักกัน

มันเจ้าชวเกนการหุดานอศรี

จะได้ทหมนชนเป็นมุนาย

อนนแถมมันจะมาพาฉิบหาย

จะปรายเคื่อนยในบถน

ไคเคียงนอนนงเกเอเป็นทชน

ช่วยแบ่งบุญให้ไคฟนคนดกท

เดียงพินพาทยพวกพองทองประศรี

ท่านตามข้างประทศถนครบ

พวกคนแกชชอบหัวารุจบ

กรบกระทบทำหุดอกแถงกรอกตา

ว่ากระโรกกระชนชนหนักหนา

ดั่งถ้ามวาศของศอกเหมือนบอภยาค

ว่าหยกหยกหยามซ้ำคนฮาดาว

แตดั่งกราวเชตเพลงโหม่งเห่งไป

เป็นพันทุกชพนรอนนอนหลับไค

คิดจะใครไปเป็นซ้ำผายชุด

เหมือนไคโปรดบิคาเป็นราศี

เขาช่างทอนยานาตาคลอ

พรงนหุดานจะตาไปหาพ่อ

ทูลขอเผื่อจะโปรดโทษที่ถนท

ตามกตัญญูเถิดประเสริฐ

ย่าจะให้ไปส่งจนถึงพ่อ
 ตามแต่บุญวาสนาเรามี
 มีลูกเต้าเล็กทำให้ชาทุกข
 โรคกษำขานอบทั้งหอบไอ
 เจ้าจงจำคำราชที่ย่าสอน
 ย่าจะให้ไอพัดไอบัดไอบู่
 พ่อถือนมดมปักคันท้ำทำ
 พุดจันดักดกรกกับหลานคน

๐ รูติกายยายของประศรีย่า เขาเงินผ้าเสื้อได้ในกำปั้น
 ทงหวานควาขาวปลาดำรพัน
 พลายงามดาอย่าช่วยอวยสวดศักดิ์
 ชนช้หลังพงดะเทินเดินตามทาง
 ไปหาพ่อพอบบนั้นบนอบ
 เจ้าพดายน้อยคอยเดาให้เข้าใจ

๐ ชนแผนแสนสวดคือนุญาตว่า จงอย่าให้ส้มตระกูลเกิดเหตุหัว
 พ่อพงศพดายหมะยศึกก้อย่านกถัว จะพาตัวเจ้าไปให้พระนาย
 แล้วรักใช้ไต่ตามถึงความรู้
 ที่เขาออกบอกความตามอบาย
 พยเอียงของกตองยาเขาคาพดบ
 ชวนลูกชายพดายงามตามกันมา
 ชนมีได้ไฟอร่ามถามพดกบาว
 ตรงนาหุอรอรวงหยดมอ

จังพาต่อไปหาพระหมื่นศรี
 อนยานนบวันจะบรรโดย
 ไม่มีผู้ขลังเวณน้ำตาไหล
 ใครจะได้เผ่าผกมรู
 จะถาวรเพิ่มศไม่อดตุ
 เข้าไปอยู่คิดตามทงถ้ำคน
 หุงข้าวปลาดำรพัดไม้ขัดذن
 แดงดกดับจนแจ่มแจ้งแสงตะวัน ฯ

ชนชนบรรทุกดประคัมช้าง
 ได้ฤกษ์พาดำรพัดไม้ขัดขวาง
 ไม่แรมคางข้ามท่งถึงกรุงไกร
 ชนแผนลอบไต่ตามความส่งไสย
 ถกจะใครให้พระนายถวญตัว ฯ

ให้ทงคุได้ด้นขารมณห์หมาย
 สอนลูกชายอยู่จนสนรยา
 ถึงเดินพบผู้ใดไม่เห็นหน้า
 ไปเคหาพระหมื่นศรีทรมคดอง
 พอรูข่าวว่าสบายค้อยกดาหมอง
 หมื่นศรีร้องเรียกถามาดีเกิดอ

ด้วยรักใคร่ใจซื่อถ้อยว่าเพื่อน

ขุนแผนพาตูกไปนั่งไหว้เธอ

๐ ขุนแผนบอกออกจากรั้ววังทอง ทมทองเกือบแก่มาแต่ป่า

เอาความหลังทงนันทพรธนา

ด้วยไม้มะลิ้นแต่เป็นโทษ

๙ เป็นทพจงมาจงการณ

อนิจชาอย่าสอนตูกอ่อนแอ

ถ้ากระไรได้ช่องเห็นชอบกล

ไม่มากเหมือนหน้าหนัดเดิม

ถามว่าเออนั้นใครทไทนมา

จะพามามอบไว้ให้เจ้าคุณ

พระนายโปรดช่วยเหลื่อเกอหน

๑๐ เขาแต่บุญเกิดเพื่อเจ้าเมอคราวจน

เห็นคดองแคล้วการศึกพอฝึกฝน

ช่วยผ่อนปรนโปรดถวายเจ้าพดางาม

๐ พระหมื่นศรีดีใจปราศรัยทักแด่หมื่นตักถกทหารชาญดนาม

๑๑ เป็นข้าเฝ้าเจ้าชวดอวยาคัดคราม

๑๒ มั่งค่อมเมื่อไรคงได้

ไว้พระจะถวายช่วยบ้ายเบียง

๑๓ ให้รบเคียงตกรักเป็นศักดิ์ศรี

๑๔ ทกนอยผู้คนของเรามา

๑๕ อยู่เรือนนงนอไม่เรือนน

๑๖ ขุนแผนเฝ้าเจ้ากรวยวารัก

๑๗ จนเจนนจระเหต่นตรัยด้วยหลายหน

๑๘ กเอนดอญว่าเกอถองเชอจน

๑๙ ทชดสั้นดาร์พดไม่ชดกัน

๒๐ แต่ลัดช่วยด้วยว่าอาษาหลวง

๒๑ คอได้ทวงทกอนจะผ่อนผัน

๒๒ จรินทร์เจ้าเรากคิดทกคินฉวน

๒๓ คงช่วยกันไปกว่ากายจะวายวาง

๐ นายขุนแผนแล่นชนให้คนออก อล้าหยกมือไหว้มโห่หาว

๒๔ ลักถกถกถน :ตาแถ้วว่าพดาง

๒๕ พอเหมือนอย่างพ่อแม่ช่วยแก่ทุก

๒๖ จนยากเย็นเป็นโทษถึงโหดไร

๒๗ ยังสั่งให้ชาวปดเป็นผาดัก

๒๘ กหมายม่นกตัญญูถึงอยู่คุก

๒๙ กราบพ้อทุกทกคนค้อยชนใจ

๓๐ อนิจชาพดางามตามแต่พ้อ

๓๑ ตูกจะขอกราบตาข้าไม่ได้

๓๒ พดางดบหลังถึงตูกผูกอาลัย

๓๓ พ้อจะไปก่อนแล้วจะแก้ดา

อยู่ฟังบุญคุณพ่อต่อไปเกิด จะประเสริฐสมหวังเป็นฝั่งฝ้า
แถวลงเรือนเดือนดวงกระจ่างตากกัถมาหับเผยทเคยนอน ฯ

๐ ครานนจมนครเสาวรักษราช เรียกพลายงามทราวดาวติมาดังถ่อน
จะเป็นข้าจอมนรินทร์ป็นนคร อย่างนั้นนอนเปล่าเปล้าไม่เข้าการ
พระกำหนดกฎหมายมีหลายเต็มเก็บไว้ตามคูใหญ่ไขออกอ่าน
กรมศักดิ์หักไชยพระไอยการ มนต์เขยรบาดพระบัญญัติตัดด้านวน
แถวให้รู้สภษิตบณฑิตพระร่วง ตามกระทรวงมิดชอบคิดสอปลัดวน
ราชาศัพท์รบดัง ไหบังควร รุ่งถวนถวิลใจจึงได้การ
ทไมล์อะไรผู้ใหญ่เด็ก มหาเด็กล้ำค่อพอดกหลาน
เดี่ยวตระกูลด้นด้นอุปประมาณ เพราะเกยจรวานคราคราเหมือน

พร้อมบุญ

นตวเจ้าเหล้ากอทองพ่อแม่ อย่าเชื่อนแสบด่าให้เจ้าคำด่อน
แถวจัดแจงห้องหับให้หลบนอน ไม่อาวรณ์ขอช่วยเลี้ยงเป็นเทยง

ธรรม ฯ

๐ ครานนพลายงามทราวดาวติ แห่ถมนถาดเตชมาบุญญาขันธ์
อยู่บ้านพระหม่นครยन्दครน ทุกคืนวนตามหลังเข้าหวังใน
เชอเขเผ่าเจ้ากนงบังไมดัด คอยฟังตรัสตรึกตราอชฌาไศรย
คอยรักจุมผดชอบรอบคอบไป ด้วยมไคคอบเพอนเทยวเชอนแ
กรนอยู่บ้านอ่านคำพระธรรมคำดัด คำหรับราชสงครามตามกระแด
คอยชนชุมหน่มะรกดพอแพ นางสาวแต่ได้ใจจะใคร่พบ
เขาไปมาหาสู่ไมรู้เกยว แต่พอเหตยวเห็นผู้หญิงทวงหลบ
อด้หาเพียรเรียนดุนครบ วิชาบธรรมเนยมกเจียมใจ ฯ

๐ ครานนทานพระจันทน์ศรี ถึงวันใดของก่มีองได้

จึงจัดแจงแต่งรูปเทียนดอกไม้ จะเข้าไปทูลถวายเจ้าพดายงาม

หนึ่งธัมมิกชกกดบจับดัด

ครันเฝ้าจตุรพลำราญชนคนหาบ

พวกราชคนอดหมานถอพานตาม

เจ้าพดายงามตามหลังเข้าวังใน

ถึงพระถานวนเขาพวกราช

ทศอยมกรียาธรรมาไศรย

ถอพานทองรองรูปเทียนดอกไม้

ยกเข้าไปเตรียมตงพอมังควร

ให้พดายงามตามไปนั่งตรงคางของ

ตามทำนองพระหมื่นศรีดังถกถน

ฝ่ายเข้าเฝ้าเจ้าพระยาเวดาจวน

ต่างก่ชวณกันเข้ามาหน้าพระโรง

หนึ่งธัมมิกชกกราบกราบถัด

ฝ่ายกราบเห็นแนบหน้าค้ำโถง

พอเวदानาที่ถกถัดโม่ง

เข้าพระโรงพร้อมหน้าข้าราชการ

๐ ครานนพระองค์ผู้ทรงเดช

มังกูเกศอยู่ขุขามหาสถาน

สถิตยแท่นแว่นฟ้าโอฬาร

ตั้งฉนวนเมืองฟ้าสุราโดย

ห้ามแห่นั่นหนนดะมุดหมอบ

งามประกอบกรียาธรรมาไศรย

ระเรียวรับขบรับทำนองใน

ตำราญราชฤไทยทุกเวลา

ยามกถางวันนถออกพระโรงรัตน

มีแต่ครัดสัตว์ดัดนคทงหรรษา

ทงเหนือใต้ไพรไม่มีมา

ตำราญใจไพรฟ้าประชาศ

ด้วยเดชบุญญาอาณภาพ

มีแต่ดาภมาประมุขพนาษ

แต่บรรดาชาวเผ่าเหล่าเดิน

ใครทำดใดประทานถึงพานทอง

๐ ฝ่ายพระจันทน์ศรีเสาวริชราช ขนิษฐาบาทมุตตถดถอง

ขอเดชพระกรุณาเฝ้าถวอง

ดอกไม้รูปเทียนทองของพดายงาม

บุตรขุนแผนแสนดีทำนหัดนทองประศรี ความรู้มเรียบราบไม่หยาม

จะขอรองมฤตกาพยายาม พดางกราบด้ามที่ดัดกับดริบโองการ ฯ
 ๐ ครานนดัมเด็จพระพันวษา เหลือบเห็นหน้าพดางงามความดังตำ
 จะออกพระโอรสไปรดขุนแผนแสนดีท่าน แต่กรรมนั้นมันดาดดุด

พระไทย

ให้เค็ดมพระองค์ทรงกตอนตะครนอก นึกไม่ออกเวียนวงให้หงไหด
 ดัมประภาราชกิจที่คิดได้ กลับเข้าในแท่นที่ศรีได้ยา ฯ

๐ อินเริงราวากด้าวความพดางงามดีวาคี เป็นมหาดเล็กแต่ด้อย

แกดวกด้า

อยู่ด้วยพระหมื่นศรีสุพรรณ

เฝ้าเวตาเข้าเฝ้าไม่เว้นวัน

มदनายถนหน้ากปราน

มิได้มีใครรังเกียจเคียดคน

ถึงวาทานจางวางทองดองน

ก็ฝากตัวกตวาทนทุกคนไป